

กระบวนการพัฒนาศิลปะการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรม: ถอดบทเรียนและพัฒนาโมเดล FIRE
BOAT จากการประกวดภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม
Cultural Photography Paradigm: Lessons Learned and FIRE BOAT Model
Development from the Nakhon Phanom Illuminated Boat Festival
Photography Contest

วันที่รับบทความ: 7 กรกฎาคม 2568 /วันที่แก้ไขบทความ: 20 สิงหาคม 2568 /วันที่ตอบรับ: 5 กันยายน 2568

วัชร ฤทธิ์โคตร¹, **

Watchara Sutakot

Abstract

This research aims to 1) analyze the paradigm and technical components in creating cultural photography of the Nakhon Phanom Illuminated Boat Festival in 2567, including composition, lighting control, and equipment usage; 2) study cultural meaning communication through photographs of the Illuminated Boat Festival by analyzing the relationship between technical components and cultural identity transmission; and 3) extract lessons from award-winning photographers' creative processes and develop knowledge for festival photography that integrates visual arts principles with cultural value communication. A mixed-methods approach was employed, collecting data from 16 award-winning photographs, interviews with 8 photographers, 5 judges, 6 experts, and focus groups with 15 participants. Findings revealed that award-winning photographs prioritized cultural communication (4.50 points) over technical aspects (4.20 points). Key symbols included illuminated boats and lights (100%), Mekong River and community (62.5%), and Naga serpent (12.5%). Success factors were cultural understanding, advance preparation, and respectful attitude (100%). From extracted lessons, the FIRE BOAT model was developed, comprising 8 components in 2 phases, receiving excellent performance evaluation (4.58 points). The research demonstrates integration of visual arts with cultural communication, creating new knowledge for developing meaningful and high-quality Thai traditional photography.

Keywords: Photography Paradigm, Cultural Communication, Illuminated Boat Festival, Cultural Photography

¹สาขาวิชานิเทศศาสตร์ดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยนครพนม

¹Digital Communication Arts Program, Faculty of Management Sciences and Information Technology, Nakhon Phanom University

**Corresponding author; Email address: watchara@npu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และองค์ประกอบเชิงเทคนิคในการสร้างสรรค์ภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม ประจำปี 2567 ทั้งในด้านการจัดองค์ประกอบ การควบคุมแสง และการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ 2) เพื่อศึกษาการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเชิงเทคนิคกับการถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม และ 3) เพื่อถอดบทเรียนจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของช่างภาพที่ได้รับรางวัล และพัฒนาเป็นองค์ความรู้และแนวทางในการถ่ายภาพเทศกาลงานประเพณีที่บูรณาการหลักการทางทัศนศิลป์กับการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลจากภาพถ่ายรางวัล 16 ภาพ สัมภาษณ์ช่างภาพ 8 คน กรรมากร 5 คน ผู้เชี่ยวชาญ 6 คน และสนทนากลุ่ม 15 คน พบว่าภาพถ่ายเน้นการสื่อวัฒนธรรม (4.50 คะแนน) มากกว่าเทคนิค (4.20 คะแนน) สัญลักษณ์หลัก ได้แก่ เรือไฟและแสงไฟ (100%) แม่น้ำโขงและชุมชน (62.5%) พญานาค (12.5%) ปัจจัยสำเร็จคือความเข้าใจวัฒนธรรม การเตรียมตัวล่วงหน้า และจิตใจเคารพ (100%) จากการถอดบทเรียนได้พัฒนาโมเดล FIRE BOAT ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบใน 2 ขั้นตอน ได้รับประเมินประสิทธิภาพระดับดีมาก (4.58 คะแนน) ผลการวิจัยแสดงการบูรณาการทัศนศิลป์กับการสื่อสารวัฒนธรรม สร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับการพัฒนาการถ่ายภาพประเพณีไทยที่มีคุณภาพและความหมาย

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์การถ่ายภาพ การสื่อสารวัฒนธรรม ประเพณีไหลเรือไฟ ภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรม

1. หลักการและเหตุผล

ประเพณีไหลเรือไฟของจังหวัดนครพนม เป็นหนึ่งในประเพณีทางวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมีประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงกับความเชื่อทางพุทธศาสนา วิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำโขง และบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนในภาคอีสานตอนบน โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดนครพนม ตามที่ Ketekaew (1978) ได้อธิบายไว้ว่า งานประเพณีไหลเรือไฟ หรือ "ไหลเฮือไฟ" ในภาษาถิ่นอีสาน เป็นองค์ประกอบสำคัญของฮีตสิบสอง ซึ่งประกอบด้วยพิธีกรรมตามจารีตประเพณีประจำเดือนสิบเอ็ด งานประเพณีนี้เป็นพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หรือวันออกพรรษา โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีภูมิประเทศเหมาะสม กล่าวคือ มีแม่น้ำหรือลำน้ำไหลผ่าน นอกจากประเทศไทยแล้ว มีการบันทึกหลักฐานเกี่ยวกับประเพณีไหลเรือไฟในประเทศอื่น ๆ ได้แก่ อินเดีย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาชนจีน ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ประเพณีเหล่านี้มีแนวปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันและตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่หลากหลาย อาทิ การบูชาอวยพระพุทธรูป การบวงสรวงพระธาตุจุฬามณีบนสรวงสวรรค์ การขอฝน การเอาไฟเผาความทุกข์ การขอขมาและระลึกถึงพระคุณพระแม่คงคา เป็นต้น โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นความเชื่อที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในการสื่อสารวัฒนธรรม การบันทึกภาพประเพณีไหลเรือไฟผ่านศิลปะการถ่ายภาพกลายเป็นสื่อกลางสำคัญในการถ่ายทอดและเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมนี้สู่สายตาชาวโลก ดังที่ไตรสิทธิ์ ศิริธนู (2561) กล่าวว่า ภาพถ่ายมีความสำคัญอย่างยิ่งในการติดต่อสื่อสาร เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการสื่อสารที่ปรากฏในบริบทแวดล้อมชีวิตประจำวันของผู้คน จะพบว่าเราอยู่ในยุคสมัยที่มีภาพ (Image) เป็นตัวกลางสื่อสารระหว่างมนุษย์ด้วยกัน จนกลายเป็นรูปแบบสำคัญของการสื่อสารในยุคไร้พรมแดน ประการสำคัญอีกประการหนึ่ง ภาพมีประสิทธิภาพในการสื่อสารข้ามผ่านกำแพงความหลากหลายและความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่แยกแยะภาษาพูดและ

ภาษาเขียนของคนบนโลกออกจากกัน ปัจจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการเข้ามาอย่างมีพลังอำนาจของภาษาภาพเป็นส่วนสำคัญที่ขับเคลื่อนความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) ของคนทุกวัฒนธรรม ทุกชนชาติบนโลก การใช้ภาษาภาพเพื่อเป็นตัวแทนในการสื่อสารความหมายต่างๆ ได้ก้าวข้ามกรอบประสบการณ์เฉพาะเชิงวัฒนธรรมของภาษาสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทน โดยมีเทคโนโลยีด้านการสร้างภาพและการสื่อสารที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เป็นตัวเร่งของปรากฏการณ์การสื่อสารความหมายผ่านภาษาภาพในปัจจุบัน

การศึกษาการสื่อความหมายด้วยภาพของภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟจึงมีความสำคัญในการเข้าใจกระบวนการทัศนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรม ดังที่ไตรสิทธิ์ ศิริธนู (2561) ได้วิเคราะห์การสื่อความหมายด้วยภาพของภาพถ่ายรางวัลผ่านองค์ประกอบที่สำคัญ 11 ประการ ได้แก่ คนในภาพ อารมณ์ การวางเส้นและรูปทรง ทิศทางแสงเงา เหตุการณ์จริง วิถีชีวิต มุมมองแบบมีส่วนร่วม การใช้เลนส์มุมกว้าง ความสำคัญของสถานที่และฉากหลัง การสื่อความหมายแบบอุปมาอุปไมย และการมีเครื่องหมายในภาพ องค์ประกอบเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟเพื่อเข้าใจการสื่อความหมายทั้งในระดับความหมายโดยตรง (Denotative Meaning) และความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) การถอดบทเรียนการประกวดภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟจึงไม่เพียงช่วยให้เข้าใจถึงกระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างแนวทางในการพัฒนาเกณฑ์การประกวดภาพถ่ายที่มีมาตรฐาน และเอื้อต่อการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมของประเพณีไหลเรือไฟสู่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ ไตรสิทธิ์ ศิริธนู (2561) เสนอแนะว่า "หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ที่จัดประกวดภาพถ่ายในโครงการต่าง ๆ ควรกำหนดเกณฑ์วิธีการตัดสินภาพถ่ายประกวดให้มีมาตรฐานโดยพิจารณาในเรื่องความหมายและเทคนิคของภาพถ่ายเป็นสำคัญ" อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพของภาพถ่ายที่สื่อสารวัฒนธรรมไทยสู่สายตาประชาคมโลกได้อย่างมีคุณค่าและความหมาย อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อความหมายด้วยภาพของภาพถ่ายรางวัลในบริบทต่างๆ แต่ยังคงขาดการศึกษาเฉพาะเจาะจงในประเด็นของการถอดบทเรียนการประกวดภาพถ่ายที่มุ่งเน้นประเพณีไทย โดยเฉพาะประเพณีไหลเรือไฟซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดนครพนม ช่องว่างทางวิชาการนี้จำเป็นต้องได้รับการเติมเต็มเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงกระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล การวิเคราะห์องค์ประกอบของภาพถ่ายรางวัลตามแนวคิดของ ไตรสิทธิ์ ศิริธนู (2561) ยังช่วยให้เห็นถึงแนวทางในการถอดอัลกอริทึมของภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารวัฒนธรรม ทั้งในด้านของภาษาภาพ (Visual Language) องค์ประกอบภาพ (Composition) และเทคนิคภาพ (Technic) ที่ส่งผลต่อการสร้างความหมายและอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชม โดยเฉพาะการวิเคราะห์การสื่อความหมายในแบบ Metaphor และ Metonymy ที่ช่วยให้เข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมของประเพณีไหลเรือไฟผ่านภาพถ่ายได้อย่างลึกซึ้ง นับเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่สำคัญในการพัฒนาศาสตร์และศิลป์ของการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรมของไทยให้ก้าวหน้าต่อไป

โครงการวิจัยนี้มุ่งศึกษาปรากฏการณ์การถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรมในบริบทประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลที่กำลังท้าทายวิธีการบันทึกและสื่อสารมรดกทางวัฒนธรรม แม้ทฤษฎีกระบวนการทัศนทางวัฒนธรรมจะอธิบายว่าการตีความปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับกรอบความคิดของผู้สร้างสรรค์ แต่ยังขาดการเชื่อมโยงเข้ากับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แนวคิดสุนทรียศาสตร์แห่งการถ่ายภาพยังไม่ได้ถูกบูรณาการกับการถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ช่องว่างนี้สะท้อนความจำเป็นในการพัฒนากรอบแนวคิดใหม่ที่เชื่อมโยงทฤษฎีการถ่ายภาพร่วมสมัยกับการตีความทางวัฒนธรรม งานวิจัยนี้จึงบูรณาการองค์ความรู้จากศาสตร์

หลายแขนงผ่านกรณีศึกษาการประกวดภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม ประจำปี 2567 เพื่อสังเคราะห์แนวทางการสร้างสรรค์ภาพถ่ายที่สามารถถ่ายทอดความหมายเชิงลึกและเชื่อมโยงผู้ชมเข้ากับรากเหง้าทางวัฒนธรรมได้อย่างมีพลังในยุคดิจิทัล

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และองค์ประกอบเชิงเทคนิคในการสร้างสรรค์ภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม ประจำปี 2567 ทั้งในด้านการจัดองค์ประกอบ การควบคุมแสง และการใช้เครื่องมืออุปกรณ์

2.2 เพื่อศึกษาการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเชิงเทคนิคกับการถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม

2.3 เพื่อถอดบทเรียนจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของช่างภาพที่ได้รับรางวัล และพัฒนาเป็นองค์ความรู้และแนวทางในการถ่ายภาพเทศกาลงานประเพณีที่บูรณาการหลักการทางทัศนศิลป์กับการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม

3. การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

3.1 แนวคิดสุนทรียศาสตร์แห่งการถ่ายภาพ

แนวคิดสุนทรียศาสตร์แห่งการถ่ายภาพตามทัศนะของ อนุสรณ์ พงษ์ไพบูลย์ (2559) นำเสนอว่าการถ่ายภาพเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ผสมผสานองค์ความรู้จากหลายสาขา ทั้งวิทยาศาสตร์ ศิลปะบริสุทธิ์ ศิลปะประยุกต์ และนิเทศศาสตร์ การสร้างสรรค์ภาพถ่ายที่มีคุณค่าจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างองค์ประกอบสำคัญสี่ประการ ได้แก่ ความเร็วชัตเตอร์ที่กำหนดลักษณะการเคลื่อนไหว หน้ากล้องที่ควบคุมปริมาณแสงและช่วงความชัด ทางยาวโฟกัสที่กำหนดมุมมอง และผู้ถ่ายภาพซึ่งเป็นผู้สร้างแนวคิดและจินตนาการให้ปรากฏในภาพ การถ่ายภาพจึงเป็นการสร้างจินตนาการจากสามัญสำนึกที่อิงกับความเป็นจริง โดยผู้ถ่ายภาพกำลังบันทึกแสงที่สะท้อนมาจากวัตถุหรือแบบอันเกิดมาจากแหล่งกำเนิดแสง ในยุคดิจิทัล กระบวนการถ่ายภาพได้เปลี่ยนจากการบันทึกแสงในรูปแบบอนาล็อกเป็นสัญญาณดิจิทัล เอื้อให้เกิดการสร้างภาพเสมือน (Virtual Reality) โดยภาพที่ถูกบันทึกจะเก็บในสภาพของดิจิทัลที่มีการประมวลผลด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น CCD หรือ CMOS Image Sensor

การสร้างความหมายในภาพถ่ายยังสอดคล้องกับแนวคิดสุนทรียวิทยาของนักทฤษฎีสำคัญอย่างเพอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง (Sound-Image) และตัวหมาย (Concept) และแนวคิดของชาร์ลส์ ซอนเดอร์ส เพียร์ซ ที่แบ่งสัญญาณเป็น Icon, Index และ Symbol ตามระดับความใกล้เคียงกับความจริง นอกจากนี้ โรลิ่งด์ บาร์ธส์ ได้เสนอแนวคิดมายาคติ (Myth) ที่อธิบายว่าภาพถ่ายในยุคดิจิทัลมีความหมายเชิงสัญญาณที่ซ่อนเร้นและมีการประกอบสร้างความหมายเพิ่มเติมที่มากกว่าความหมายตามสภาพความเป็นจริง ผลกระทบของภาพถ่ายต่อผู้รับสารแบ่งได้เป็นสามลักษณะ คือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการมองภาพโดยตรง ผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังจากการมองภาพนั้นสิ้นสุด และผลกระทบที่ผ่านการประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ ซึ่งภาพถ่ายในสังคมดิจิทัลนอกจากจะสร้างรูปแบบหรือรูปลักษณะของการสื่อสารแล้ว ยังมีสิ่งที่ซ่อนเร้นหรือมีความหมายแฝงที่ผู้มองภาพสามารถรับรู้และสัมผัสได้

3.2 ทฤษฎีการสื่อสารวัฒนธรรม

ทฤษฎีการสื่อสารวัฒนธรรมได้พัฒนาขึ้นมาจากการศึกษาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่ก่อตัวในช่วงทศวรรษ 1950 โดยมี Edward T. Hall เป็นผู้บุกเบิกสำคัญซึ่งได้ตีพิมพ์หนังสือ “The Silent Language” อันเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาสาขานี้อย่างจริงจัง (Rogers, Hart & Miike, 2002) Hall ได้นิยามความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและการสื่อสารว่า “วัฒนธรรมคือการสื่อสาร การสื่อสารคือวัฒนธรรม” สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองสิ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ต่อมาการศึกษาในด้านนี้ได้เติบโตขึ้นอย่างมากในสหรัฐอเมริกาช่วงปี 1970-1980 โดยมุ่งเน้นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (พัชรภา เอื้ออมรรณิช, 2558)

ในการพัฒนาทฤษฎีการสื่อสารวัฒนธรรม นักวิชาการที่มีบทบาทสำคัญอีกท่านคือ Geert Hofstede ผู้ศึกษาเกี่ยวกับมิติความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural Dimensions) ซึ่งได้รับการยอมรับและถูกนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางทั้งในวงการวิชาการและภาคธุรกิจ (Knutson, 2005) Hofstede ได้พัฒนารอบแนวคิดที่แสดงให้เห็นมิติความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติที่มีผลต่อรูปแบบการสื่อสาร โดยเริ่มแรกได้นำเสนอ 4 มิติ คือ Power Distance, Individualism/Collectivism, Masculinity/Femininity และ Uncertainty Avoidance ต่อมาได้เพิ่มเติมอีก 2 มิติ คือ Long/Short-term Orientation และ Indulgence/Restraint (Hofstede & Hofstede, 2005; Hofstede, 2011)

ทฤษฎีการสื่อสารวัฒนธรรมของ Hall และ Hofstede มีจุดยืนพื้นฐานที่มองการสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงและปรับประสานความแตกต่างทางวัฒนธรรม สำหรับงานวิจัยนี้ เราประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวโดยมองการถ่ายภาพประเพณีไหลเรือไฟเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารวัฒนธรรมที่ช่วยเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับสังคมกว้าง และปรับประสานระหว่างค่านิยมดั้งเดิมกับสมัยใหม่ ทั้งนี้เราใช้กรอบมิติทางวัฒนธรรมของ Hofstede ในการวิเคราะห์ลักษณะการสื่อสารที่สะท้อนผ่านภาพถ่าย

ปัจจุบันทฤษฎีการสื่อสารวัฒนธรรมได้ขยายขอบเขตการศึกษาจากเดิมที่เน้นมุมมองตะวันตกไปสู่การผสมผสานมุมมองจากนักวิชาการเอเชียมากขึ้น (Ishii, 2006) ทำให้เกิดงานวิจัยที่หลากหลายในประเด็นต่าง ๆ เช่น ความสามารถในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม การปรับตัวระหว่างวัฒนธรรม และการลดความไม่มั่นใจในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม โดยนักวิชาการได้พยายามนำกรอบแนวคิดจากตะวันตกมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของตนเพื่อให้การศึกษามีความสมบูรณ์มากขึ้น (Miike, 2002) ทั้งนี้ความสำคัญของการศึกษาทฤษฎีการสื่อสารวัฒนธรรมนั้นช่วยให้เราเข้าใจและสามารถสื่อสารกับบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.3 ทฤษฎีการวิเคราะห์ภาพถ่าย

การวิเคราะห์ภาพถ่ายสามารถดำเนินการผ่านกรอบแนวคิดที่หลากหลาย พบว่ามีการนำทฤษฎีสำคัญหลายประการมาใช้ในการศึกษาภาพถ่ายที่ได้รับรางวัล ได้แก่ แนวคิดการอ่านภาพ (Visual Literacy) แนวคิดการสื่อความหมายด้วยภาพ (Visual Communication) แนวคิดวัฒนธรรมทางสายตา (Visual Culture) และแนวคิดการรับรู้ (Perception) (ไตรสิทธิ์ ศิริธนู, 2561) ทฤษฎีเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจถึงวิธีการที่ภาพถ่ายสื่อความหมายและถูกตีความโดยผู้ชม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ

การสื่อความหมายในภาพถ่ายแบ่งได้เป็นสองระดับคือ ความหมายโดยตรง (Denotative Meaning) และความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) โดยความหมายโดยตรงจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ปรากฏชัดในภาพ ขณะที่ความหมายโดยนัยเกี่ยวข้องกับการตีความในระดับที่ลึกซึ้งกว่า ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของผู้ชม (ไตรสิทธิ์ ศิริธนู, 2561) นอกจากนี้ ยังมีการวิเคราะห์องค์ประกอบของภาพ

เกี่ยวกับภาษาภาพ (Visual Language) ได้แก่ ขนาดภาพ (Size of Shot) มุมกล้อง (Camera Angle) การกำหนดบทบาทของผู้ชม (Audience Role) องค์ประกอบภาพ (Composition) และเทคนิคของภาพ (Technic) ซึ่งล้วนมีผลต่อการสื่อความหมายทั้งสิ้น

การวิเคราะห์ภาพถ่ายยังสามารถทำได้ผ่านแนวคิดการสื่อความหมายแบบอุปมาอุปไมย (Metaphor) และแบบส่วนย่อยแทนส่วนรวม (Metonymy) ตามหลักสัญวิทยา (Semiotics) ซึ่งช่วยให้เข้าใจวิธีการที่ภาพถ่ายใช้ในการถ่ายทอดความหมายที่ซับซ้อน (ไตรสิทธิ์ ศิริธนู, 2561) นอกจากนี้ ในแง่ของวัฒนธรรมทางสายตา ภาพถ่ายยังสามารถวิเคราะห์ได้ตามแนวคิดของ Peirce ที่แบ่งสัญลักษณ์เป็น 3 ประเภทคือ ภาพเหมือน (Icon) ดัชนี (Index) และสัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้มักปรากฏร่วมกันในภาพถ่ายและช่วยในการสื่อความหมายที่ลึกซึ้ง (อาภาพรรณ สายยศ, 2549 อ้างถึงใน ไตรสิทธิ์ ศิริธนู, 2561)

3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการวิเคราะห์ภาพถ่ายเป็นแนวทางที่ช่วยให้เราเข้าใจและตีความความหมายที่แฝงอยู่ในภาพถ่าย โดยเฉพาะภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์ จากเอกสารที่แนบมา พบว่าการวิเคราะห์ภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์นั้นเกิดจากการผสมผสานกรอบแนวคิดและทฤษฎีจากหลากหลายสาขาวิชา โดยมุ่งเน้นการพิจารณาภาพในบริบททางสังคมเป็นหลัก หนึ่งในแนวทางสำคัญคือการวิเคราะห์แบบ The Good Eye ซึ่งให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์องค์ประกอบภาพใน 5 มิติหลัก ได้แก่ เนื้อหา สี องค์ประกอบเชิงพื้นที่ แสง และการแสดงออกของอารมณ์ภาพ (กฤษณ์ ทองเลิศ, 2554)

นอกจากนี้ การวิเคราะห์อวัจนภาษาในภาพถ่ายก็เป็นอีกมิติสำคัญในการตีความความหมายของภาพข่าว โดยอวัจนภาษามุ่งเน้นการสื่อสารโดยไม่ใช้อย่างคำ แต่ใช้อากัปกิริยา ท่าทาง น้ำเสียง สีหน้า สายตา หรือการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ (ภาภิศักดิ์ ตรีสุกข์, 2551) การวิเคราะห์ในมิตินี้ช่วยให้เข้าใจความหมายที่ส่งผ่านทางการแสดงออกของบุคคลในภาพ ซึ่งบ่อยครั้งอาจสื่อความหมายที่ลึกซึ้งกว่าคำพูด โดยเฉพาะในบริบทของภาพข่าวที่ต้องการสื่อสารเรื่องราวหรืออารมณ์ของเหตุการณ์

อีกมิติสำคัญในการวิเคราะห์ภาพถ่ายคือการพิจารณาความเป็นคู่ตรงข้าม ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่มีความหมายขัดแย้งกันเพื่อสื่อเรื่องราวของภาพข่าว เช่น ขาวกับดำ มืดกับสว่าง ดีกับเลว ถูกกับผิด (กาญจนา แก้วเทพ, 2542 อ้างถึงใน พิศนัย บุญมา, 2560) การวิเคราะห์ความเป็นคู่ตรงข้ามนี้ช่วยขยายความหมายแฝงของภาพถ่ายให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทำให้การวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดผ่านวัตถุทางสายตามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ภาพถ่ายเพียงในแง่ของเทคนิคและความหมายแฝงอาจไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจภาพถ่ายในบริบทที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะภาพถ่ายที่ได้รับรางวัลจากการประกวด ซึ่งสะท้อนถึงกระบวนการสร้างความชอบธรรมและมาตรฐานทางสังคม จากการศึกษาของสุวัฒน์ พันผา (2553) เรื่อง "การสร้างทุนทางวัฒนธรรมผ่านแวดวงการประกวดภาพถ่าย: ศึกษากรณี นักเรียน นิสิต นักศึกษา ผู้เข้าร่วมในโครงการประกวดภาพถ่ายของมูลนิธิ ฌอง เอมิล การ์ โรซ" พบว่า พื้นที่ของการประกวดภาพถ่ายทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรม (Legitimacy) ให้กับรหัสการสื่อสารของการถ่ายภาพ โดยเวทีการประกวดดังกล่าวเป็นพื้นที่แห่งการแปลงสถานะของช่างภาพจากระดับมือสมัครเล่น (Amateur) สู่ระดับมืออาชีพ (Professional) ผ่านกระบวนการตัดสินของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ ที่ทำหน้าที่กำหนดและตกลงร่วมกันเกี่ยวกับรหัสการสื่อสารทางภาพว่าผลงานแบบใดถือเป็นความถูกต้อง มีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับในแวดวงการถ่ายภาพมืออาชีพ ทำให้การประกวดภาพถ่าย

กลายเป็นสถาบันทางสังคมที่มีอำนาจในการผลิตซ้ำและถ่ายทอดทุนทางวัฒนธรรมด้านการถ่ายภาพ รวมทั้งสร้างมาตรฐานการประเมินคุณค่าของผลงานภาพถ่ายในสังคม

การศึกษาของสุวัฒน์ พันผา (2553) มีความสำคัญต่องานวิจัยนี้ในการช่วยอธิบายว่าเหตุใดภาพถ่ายที่ได้รับรางวัลจึงมีความหมายพิเศษเฉพาะตัว เนื่องจากภาพเหล่านี้ไม่เพียงแต่สะท้อนความสามารถทางเทคนิคของช่างภาพ แต่ยังเป็นผลผลิตของกระบวนการคัดสรรที่มีมาตรฐานและได้รับการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งช่วยให้เข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่อยู่เบื้องหลังการผลิตและการประเมินคุณค่าของภาพถ่ายในประเพณีไหลเรือไฟนครพนมได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยนี้บูรณาการแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อศึกษากระบวนการทัศนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงระบบความคิดและแนวทางปฏิบัติของช่างภาพในการสร้างผลงานที่มุ่งบันทึก อนุรักษ์ และสื่อสารมรดกทางวัฒนธรรมประเพณีไหลเรือไฟ ตั้งแต่การศึกษาบริบทวัฒนธรรมจนถึงการนำเสนอผลงาน

การศึกษามุ่งเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงเทคนิคที่ช่างภาพใช้ควบคุมคุณภาพภาพถ่าย กลางคืน ประกอบด้วย การตั้งค่าเครื่องมือ การจัดองค์ประกอบ และการเลือกตำแหน่งที่เหมาะสม ควบคู่กับการถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านการสื่อสารสัญลักษณ์และภูมิปัญญาของประเพณี เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม

จากนั้นดำเนินการถอดบทเรียนจากช่างภาพผู้เชี่ยวชาญผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อแปลงความรู้ที่ซ่อนอยู่ให้เป็นองค์ความรู้ที่ชัดเจนและนำไปประยุกต์ใช้ได้ โดยมุ่งสร้างภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรมประเพณีไหลเรือไฟที่มีคุณภาพทางเทคนิคและสามารถสื่อความหมายทางวัฒนธรรมได้ชัดเจน

กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์เชิงกระบวนการโดยเริ่มจากการบูรณาการทฤษฎีและแนวคิด 5 ประการ ได้แก่ ทฤษฎีกระบวนการทัศนทางวัฒนธรรม แนวคิดสุนทรียศาสตร์แห่งการถ่ายภาพ ทฤษฎีการสื่อสารวัฒนธรรม แนวคิดมานุษยวิทยาทัศน และทฤษฎีการวิเคราะห์ภาพถ่าย นำไปสู่การวิเคราะห์ภาพถ่ายใน 3 มิติหลัก คือ องค์ประกอบเชิงเทคนิค การสื่อความหมายทางวัฒนธรรม และกระบวนการสร้างสรรค์ จากนั้นถอดบทเรียนและพัฒนาเป็นองค์ความรู้และแนวทางในการถ่ายภาพเทศกาลงานประเพณีเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถต่อยอดผ่านการพัฒนาคู่มือและหลักสูตร การสร้างเครือข่ายช่างภาพวัฒนธรรม และการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลกับการสื่อสารวัฒนธรรม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรมประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม และถอดบทเรียนเป็นองค์ความรู้ที่ใช้งานได้จริง

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายในการวิจัยประกอบด้วยห้ากลุ่มหลัก ได้แก่ ช่างภาพที่ส่งผลงานเข้าประกวดภาพถ่ายทั้งหมดที่ส่งเข้าประกวด กรรมการตัดสินการประกวดภาพถ่าย ผู้เชี่ยวชาญด้านการถ่ายภาพ และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ในโครงการประกวดภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม ประจำปี 2567 การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ประกอบด้วย ภาพถ่ายที่ได้รับรางวัล 16 ภาพ (กล้องดิจิทัลและสมาร์ทโฟนกลุ่มละ 8 ภาพ) ช่างภาพที่ได้รับรางวัล 8 คน (แต่ละประเภทกล้อง 4 คน) กรรมการตัดสิน 5 คน (ผู้เชี่ยวชาญการถ่ายภาพ 2 คน นักวิชาการศิลปวัฒนธรรม 1 คน ผู้เชี่ยวชาญประเพณีท้องถิ่น 1 คน และตัวแทนหน่วยงานท่องเที่ยว/วัฒนธรรม 1 คน) และผู้เชี่ยวชาญ 6 คน ที่แบ่งเป็นด้านการถ่ายภาพ 3 คน (นักวิชาการ 1 คน ช่างภาพมืออาชีพ 1 คน และช่างภาพประสบการณ์มากกว่า 10 ปี 1 คน) และด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น 3 คน (นักวิจัยวัฒนธรรมแม่น้ำโขง 1 คน ประชาชนชาวบ้าน 1 คน และตัวแทนชุมชน/ผู้นำศาสนา 1 คน) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ ได้รับรางวัลระดับชนะเลิศหรือรองชนะเลิศ มีประสบการณ์ในสาขาที่เกี่ยวข้องมากกว่า 5 ปี ยินดีให้ความร่วมมือ และสามารถติดต่อได้

5.2 เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือการวิจัยได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามข้อตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยเริ่มจากแบบวิเคราะห์ภาพถ่ายซึ่งทำหน้าที่วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงเทคนิคและการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม สำหรับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยได้พัฒนารอบการวิเคราะห์ขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีสัญญาของ Barthes และทฤษฎีการสื่อสารวัฒนธรรม โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นห้ามิติหลัก ได้แก่ การสื่อสารสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (ผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น เรือไฟ แสงไฟ พญานาค) การถ่ายทอดความเชื่อและประเพณี (ผ่านการแสดงพิธีกรรมและความศรัทธา) การแสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่น (ผ่านการนำเสนอชุมชน แม่น้ำโขง และวิถีชีวิต) การเชื่อมโยงกับบริบทสังคม (ผ่านการมีส่วนร่วมและความสามัคคี) และการสื่อความหมายเชิงจิตวิญญาณ (ผ่านการแสดงออกถึงการบูชาและการขอพร) กรอบการวิเคราะห์ห้ามิตินี้จะช่วยให้การศึกษาการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมมีความครอบคลุมและเป็นระบบ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่งและสอง

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกได้รับการออกแบบให้แตกต่างกันตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยเน้นกระบวนการคิดสร้างสรรค์และการเตรียมการสำหรับช่างภาพ เกณฑ์การตัดสินและมุมมองต่อคุณภาพสำหรับกรรมการและมุมมองทางวิชาการและแนวทางพัฒนาสำหรับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเข้าถึงกระบวนการทัศน์ที่แท้จริงของผู้สร้างสรรค์และตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่งและสาม

แบบสนทนากลุ่มทำหน้าที่สร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันเพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ขณะที่แบบประเมินประสิทธิภาพโมเดลจะยืนยันคุณภาพและความเป็นไปได้ในการใช้งานขององค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้น ทั้งสองเครื่องมือนี้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ข้อที่สาม

แบบตรวจสอบเอกสารทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเพณีไหลเรือไฟและเกณฑ์การประกวด เพื่อเป็นรากฐานในการทำความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมและสนับสนุนการวิเคราะห์ในทุกขั้นตอน

ประสิทธิภาพของระบบเครื่องมือทั้งห้าชุดนี้อยู่ที่การทำงานแบบบูรณาการ โดยข้อมูลจากแต่ละเครื่องมือจะถูกนำมาตรวจสอบและสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้ได้ภาพรวมที่สมบูรณ์ของกระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรมและนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ที่ใช้งานได้จริง

5.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความเที่ยงตรงดำเนินการในสองด้าน คือ ความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่มีค่า $IOC \geq 0.50$ และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างโดยทดสอบกับภาพตัวอย่าง 20 ภาพ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือใช้การหาค่าความสอดคล้องภายในด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคที่มีค่า ≥ 0.70 และความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในในกลุ่มที่มีค่า ≥ 0.75

5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเป็นสามระยะรวม 12 สัปดาห์ ระยะแรกใช้เวลา 4 สัปดาห์สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ ประกอบด้วยการรวบรวมภาพถ่ายและข้อมูลเมตา การวิเคราะห์ภาพเบื้องต้น และการสัมภาษณ์กรรมการตัดสินเบื้องต้น ระยะที่สองใช้เวลา 6 สัปดาห์สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึก โดยสัมภาษณ์ช่างภาพ 6 คนคนละ 60-90 นาที สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 6 คน และจัดการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง ระยะสุดท้ายใช้เวลา 2 สัปดาห์สำหรับการตรวจสอบและเติมเต็มข้อมูลผ่านการตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) และการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นที่ขาดหายไป

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ การถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์ความแปรปรวน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) และการวิเคราะห์ภาพถ่าย (Visual Analysis) โดยนำผลการวิเคราะห์ทั้งสองส่วนมาบูรณาการเพื่อสังเคราะห์และถอดบทเรียนสำหรับพัฒนาองค์ความรู้ การนำเสนอข้อมูลเชิงตัวเลขและสัดส่วนในงานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อการอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive) เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจรูปแบบและแนวโน้มได้ชัดเจนขึ้น ไม่ใช่เพื่อการวิเคราะห์ทางสถิติหรือการอนุมานเชิงปริมาณ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็กและเป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง

5.6 จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนครพนม เลขที่ HE: 13068 โดยปฏิบัติตามหลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การรักษาความลับ และการปกป้องสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัยอย่างเคร่งครัด ภาพถ่ายทั้ง 16 ภาพที่นำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ได้รับการยินยอม จากเจ้าของลิขสิทธิ์ให้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น โดยได้รับหนังสือยินยอมจากช่างภาพเจ้าของผลงานและสำนักงานจังหวัดนครพนม หน่วยงานจัดการประกวดภาพถ่าย การใช้ภาพถ่ายเป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยและ กฎหมายลิขสิทธิ์ โดยไม่มีวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการวางแผนและออกแบบให้มีความเป็นระบบ โดยกำหนดกระบวนการดำเนินงานเป็น 5 ระยะที่มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน ตั้งแต่การเตรียมการในขั้นต้นจนถึงการสรุปผลการวิจัย ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กระบวนการดำเนินงานวิจัยแบบผสมผสาน

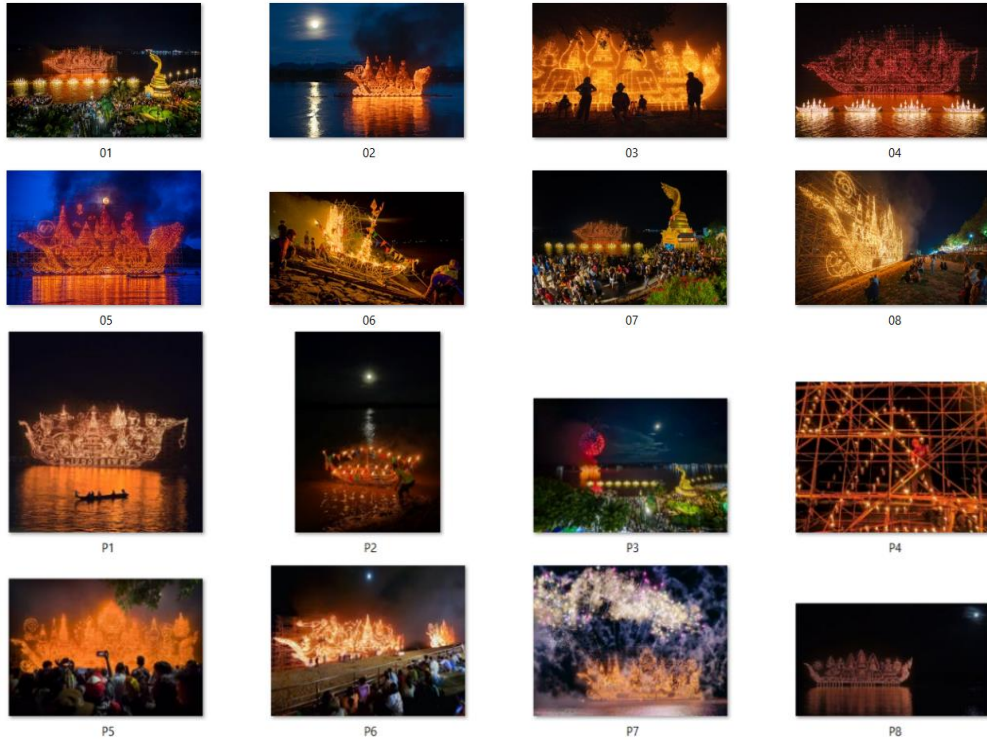
ระยะการดำเนินงาน	กิจกรรม	เครื่องมือ/วิธีการวิเคราะห์	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
ระยะที่ 1 การเตรียมการ 1.1 การทบทวนวรรณกรรม 1.2 การพัฒนาเครื่องมือ 1.3 การตรวจสอบเครื่องมือ	- ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - วิเคราะห์แนวคิดสุนทรียศาสตร์การถ่ายภาพ - ศึกษาประเพณีไหลเรือไฟ - สร้างแบบวิเคราะห์ภาพถ่าย - พัฒนาแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม - ตรวจสอบความเที่ยงตรง (IOC) - ทดสอบความน่าเชื่อถือและ Pilot	- แบบตรวจสอบเอกสาร - การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ - แบบประเมิน IOC - การคำนวณด้วยมือ/Excel	กรอบแนวคิดการวิจัย
ระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ 2.1 การรวบรวมภาพถ่าย 2.2 การวิเคราะห์เบื้องต้น	- เก็บภาพถ่ายที่ได้รับรางวัล - บันทึกข้อมูลเมตาและจัดหมวดหมู่ตามประเภท - วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงเทคนิค - ประเมินการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม - สัมภาษณ์กรรมการตัดสินเบื้องต้น	- แบบบันทึกข้อมูล - แบบวิเคราะห์ภาพถ่าย - แบบสัมภาษณ์	- ฐานข้อมูลภาพถ่าย 16 ภาพ - ข้อมูลเชิงปริมาณเบื้องต้น
ระยะที่ 3 การเก็บข้อมูลเชิงลึก 3.1 การสัมภาษณ์ช่างภาพ 3.2 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 3.3 การสนทนากลุ่ม	- สัมภาษณ์เชิงลึกช่างภาพ 8 คน - สัมภาษณ์กรรมการตัดสินภาพถ่าย 5 คน - ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์และแนวคิดเบื้องหลัง - สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการถ่ายภาพ 3 คน - สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรม 3 คน - จัดสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง - แลกเปลี่ยนประสบการณ์และถอดบทเรียนร่วมกัน	- แบบสัมภาษณ์เชิงลึก - แบบการสนทนากลุ่ม	- ข้อมูลกระบวนการทัศนช่างภาพ - มุมมองผู้เชี่ยวชาญ - บทเรียนและข้อเสนอแนะ
ระยะที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล 4.1 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ 4.2 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ 4.3 การบูรณาการผลลัพธ์	- คำนวณสถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบน - วิเคราะห์สหสัมพันธ์และการถดถอยพหุคูณ - วิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่และนับความถี่ - วิเคราะห์ธีม หาแบบแผนที่เกิดขึ้นซ้ำ - วิเคราะห์ภาพ อธิบายองค์ประกอบ - สังเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ - ถอดบทเรียนเพื่อสร้างองค์ความรู้	- Excel หรือ Google Sheets - สูตรสถิติพื้นฐาน การอ่านและจัดหมวดหมู่ด้วยมือ - ตารางสรุปธีม การใช้ไฮไลต์สีในเอกสาร - กรอบการวิเคราะห์และตารางเปรียบเทียบ	- ผลการวิเคราะห์เชิงสถิติ - ธีมและแบบแผนองค์ความรู้ที่บูรณาการ
ระยะที่ 5 การสรุปผลและเขียนรายงาน 5.1 การสรุปผลการวิจัย 5.2 การพัฒนาข้อเสนอแนะ	- สรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย - เขียนผลการวิจัยและอภิปรายผล - จัดทำข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ - พัฒนาแนวทางการใช้ประโยชน์ - เขียนบทความวิชาการ	- เทมเพลตรายงาน - แบบฟอร์มข้อเสนอแนะ	- ร่างรายงานวิจัย - ข้อเสนอแนะที่ใช้ได้งาน

6. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "กระบวนการทัศนสร้างสรรค์ภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรม: ถอดบทเรียนการประกวดภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม ประจำปี 2567" ดำเนินการโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานกับกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่มหลัก รวม 35 คน การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 3 ประการ

6.1 กระบวนทัศน์และองค์ประกอบเชิงเทคนิคการถ่ายภาพ

จากการวิเคราะห์ภาพถ่ายที่ได้รับรางวัล 16 ภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการถ่ายภาพ 3 คน พบว่า ภาพถ่ายแบ่งออกเป็น 2 ประเภทเท่าๆ กัน คือ กล้องดิจิทัลและสมาร์ทโฟนกลุ่มละ 8 ภาพ ทั้งสองประเภท มีการกระจายของระดับรางวัลในลักษณะเดียวกัน คือ ชนะเลิศ 1 รางวัล รองชนะเลิศอันดับ 1-2 จำนวน 2 รางวัล และชมเชย 5 รางวัล

ภาพที่ 2 ภาพถ่ายที่ได้รับรางวัล 16 ภาพ
(ใช้ด้วยความอนุเคราะห์จากเจ้าของลิขสิทธิ์เพื่อการศึกษาเท่านั้น)

การประเมินองค์ประกอบภาพในด้านต่าง ๆ พบว่า ภาพถ่ายมีคุณภาพโดยรวมในระดับดี โดยการสื่อถึงวัฒนธรรมได้คะแนนสูงสุด 4.50 คะแนน ตามด้วยความคมชัดและโฟกัส 4.38 คะแนน ความชัดเจนของเรื่องราว 4.44 คะแนน อารมณ์และความรู้สึก 4.31 คะแนน การใช้แสง 4.25 คะแนน การจัดองค์ประกอบ 4.12 คะแนน และการเลือกมุมมอง 4.06 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาพถ่ายที่ได้รับรางวัลมีจุดเด่นในด้านการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมมากกว่าเทคนิคการถ่าย ผลการวิเคราะห์นี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของการประกวดภาพถ่ายวัฒนธรรมที่เน้นคุณค่าของเนื้อหาและบริบททางวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยคณะกรรมการให้ความสำคัญกับความสามารถของภาพในการสื่อถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนมากกว่าความสมบูรณ์แบบทางเทคนิค ซึ่งค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ต่ำในทุกองค์ประกอบแสดงถึงความสอดคล้องในการตัดสินของผู้เชี่ยวชาญ และสร้างความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับเกณฑ์การตัดสินที่มุ่งเน้นการสื่อสารวัฒนธรรมเป็นแกนหลัก ดังแสดงในตารางที่ 2

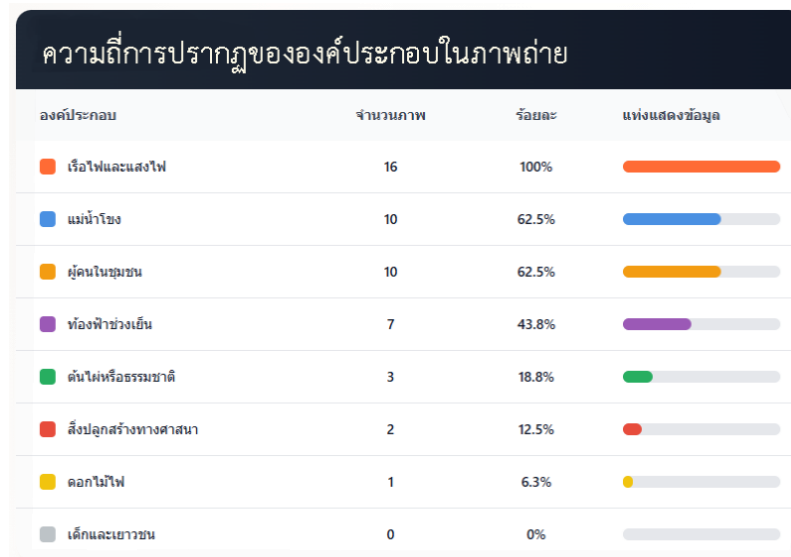
ตารางที่ 2 คะแนนการประเมินองค์ประกอบภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ

องค์ประกอบการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ลำดับ
การสื่อสารวัฒนธรรม	4.50	0.32	ดีมาก	1
ความชัดเจนของเรื่องราว	4.44	0.28	ดีมาก	2
ความคมชัดและโฟกัส	4.38	0.35	ดี	3
อารมณ์และความรู้สึก	4.31	0.41	ดี	4
การใช้แสง	4.25	0.45	ดี	5
การจัดองค์ประกอบ	4.12	0.38	ดี	6
การเลือกมุมมอง	4.06	0.42	ดี	7
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.29	0.37	ดี	-

หมายเหตุ: คะแนนเต็ม 5.00 โดยใช้มาตรวัด 5 ระดับ (1=แย่มาก, 2=แย่มาก, 3=ปานกลาง, 4=ดี, 5=ดีมาก)

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบที่ปรากฏในภาพถ่าย พบว่าเรือไฟและแสงไฟปรากฏในทุกภาพ 16 ภาพ คิดเป็น 100% แม่น้ำโขงปรากฏ 10 ภาพ คิดเป็น 62.5% ผู้คนในชุมชนปรากฏ 10 ภาพ คิดเป็น 62.5% ท้องฟ้าช่วงเย็นปรากฏ 7 ภาพ คิดเป็น 43.8% ไม้ไผ่หรือธรรมชาติปรากฏ 3 ภาพ คิดเป็น 18.8% สิ่งปลูกสร้างทางศาสนาปรากฏ 2 ภาพ คิดเป็น 12.5% ดอกไม้ไฟปรากฏ 1 ภาพ คิดเป็น 6.3% เด็กและเยาวชนไม่ปรากฏเลยในภาพใดๆ ผลการวิเคราะห์นี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของการประกวดภาพถ่าย ประเพณีไหลเรือไฟที่เน้นการสื่อสารสัญลักษณ์หลักของประเพณี โดยเรือไฟและแสงไฟเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ ขณะที่แม่น้ำโขงและชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสร้างบริบททางวัฒนธรรม การไม่ปรากฏของเด็กและเยาวชนในภาพรางวัลสะท้อนถึงแนวทางการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรมที่เน้นไปที่จุดเด่นหลักของงานเทศกาลคือตัวเรือไฟและการร่วมแรงร่วมใจของศิลปินช่างทำเรือไฟ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของประเพณีมากกว่าการแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของผู้เข้าร่วมงาน

เมื่อวิเคราะห์ผลการวิจัยด้วยทฤษฎีการสื่อสารวัฒนธรรม พบว่าการที่ช่างภาพทุกคนให้ความสำคัญกับความเข้าใจวัฒนธรรมเป็นอันดับแรกสะท้อนหลักการของ Hall ที่เน้นว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมก่อน การที่ภาพถ่ายสามารถสื่อสารสัญลักษณ์หลักได้ครบถ้วนแสดงกลไกการสื่อสารแบบ High-Context ที่อาศัยสัญลักษณ์และบริบทมากกว่าคำพูด ตามกรอบของ Hofstede ภาพถ่ายทุกภาพสะท้อน Power Distance สูงผ่านการเคารพประเพณีโดยไม่ท้าทายพิธีกรรม การปรากฏของชุมชนร้อยละ 62.5 แสดง Collectivism ที่เน้นความเป็นส่วนรวม และการเชื่อมโยงกับความเชื่อดั้งเดิมสะท้อน Long-term Orientation ในการยึดมั่นค่านิยมระยะยาว

ภาพที่ 3 แสดงความถี่การปรากฏขององค์ประกอบในภาพถ่าย

6.2 การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านภาพถ่าย

การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น 3 คน เกี่ยวกับการตีความสัญลักษณ์ในภาพถ่าย พบว่าสัญลักษณ์หลักมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ เรือไฟที่แสดงถึงการส่งความปรารถนาดี แสงไฟที่หมายถึง การไล่ความมืดและทุกข์ แม่น้ำโขงที่เป็นสัญลักษณ์แหล่งชีวิตและความอุดมสมบูรณ์ ผู้คนชุมชนที่แสดงถึงความสามัคคีและการสืบทอด และรูปเคารพ พญานาค ที่เป็นศูนย์กลางจิตวิญญาณ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การตีความสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความถี่ในการปรากฏ

สัญลักษณ์หลัก	ความหมายทางวัฒนธรรม	ความถี่	ร้อยละ	ระดับความสำคัญ
เรือไฟ	การส่งความปรารถนาดี บูชาพระธาตุ	16	100.0	สูงมาก
แสงไฟ	การไล่ความมืดและทุกข์ ความหวัง	16	100.0	สูงมาก
แม่น้ำโขง	แหล่งชีวิต ความอุดมสมบูรณ์	10	62.5	สูง
ผู้คนชุมชน	ความสามัคคี การสืบทอด	10	62.5	สูง
รูปเคารพ/พญานาค	ศูนย์กลางจิตวิญญาณ ความศรัทธา	2	12.5	ปานกลาง

หมายเหตุ: การตีความโดยผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น 3 คน มีความสอดคล้องกัน 89.3%

เมื่อวิเคราะห์ตามหลักสัญลักษณ์วิทยา พบว่าการสื่อความหมายแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ในระดับความหมายโดยตรง ภาพแสดงให้เห็นเรือไฟลอยในน้ำ มีแสงไฟ มีผู้คน และมีธรรมชาติ ในระดับความหมายแฝง ภาพสื่อถึงความศรัทธาในพุทธศาสนา การขอพรให้ชีวิตดีขึ้น และความรักผูกพันกับบ้านเกิด ในระดับมายาคติ ภาพเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องการบูชาพระธาตุและการเชื่อมโยงกับแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ การวิเคราะห์นี้สะท้อนให้เห็นว่าภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟไม่เพียงแต่บันทึกเหตุการณ์ แต่ยังถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมในระดับลึก

ระดับการสื่อความหมายตามหลักสัญวิทยา

การวิเคราะห์ตามแนวคิดของ Roland Barthes

"สัญญะ คือสิ่งที่สื่อความหมาย และความหมายคือสิ่งที่ทำให้เราเข้าใจโลก"
— Roland Barthes

ภาพที่ 4 ระดับการสื่อความหมายตามหลักสัญวิทยา

6.3 กระบวนการสร้างสรรค์ของช่างภาพที่ได้รับรางวัล

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกช่างภาพที่ได้รับรางวัลในการประกวดภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม พบว่ากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานมี 3 ขั้นตอนหลัก โดยแต่ละขั้นตอนสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมืออาชีพและความเข้าใจในบริบททางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ดังแสดงในตารางที่ 4

ขั้นตอนการเตรียมตัว ช่างภาพทุกคนให้ความสำคัญกับการเตรียมการล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาข้อมูลประเพณีและเตรียมอุปกรณ์ครบถ้วน ร้อยละ 87.5 สำรวจพื้นที่ล่วงหน้าเพื่อศึกษาเส้นทางลำดับการปล่อยเรือ และการหาตำแหน่งที่เหมาะสม ดังที่ช่างภาพคนหนึ่งกล่าวว่า “ศึกษาเส้นทางเรียงลำดับการปล่อยเรือหามุม” และมีการวางแผนอย่างรอบคอบ “ต้องมีจินตนาการและการวางแผนมุมไหนคนเยอะมุมไหนจุดพลุ”

ขั้นตอนการถ่ายภาพ ในระหว่างการถ่ายภาพ ช่างภาพทุกคนมาถึงสถานที่ก่อนเวลาเพื่อให้ได้ตำแหน่งที่เหมาะสมและเคารพประเพณีอย่างเคร่งครัด ร้อยละ 87.5 ถ่ายหลายมุมเพื่อเพิ่มโอกาสในการได้ภาพที่ดี โดยใช้เทคนิคการถ่ายภาพที่เฉพาะเจาะจง เช่น การตั้งค่ากล้อง S 50-60, F 7.1-8, ISO ไม่เกิน 8000, เลนส์ 14-30mm โดยไม่ใช้ฟิลเตอร์ เพื่อ “เก็บแสงสีเส้นพลุและการเคลื่อนไหวในภาพ” ทั้งนี้ช่างภาพยังคำนึงถึงความถูกต้องทางวัฒนธรรม “หลีกเลี่ยงซุ่มเครื่องตี” และใช้การตัดสินใจแบบ real-time ด้วยการ “เปิดไลฟ์วิดู”

ขั้นตอนหลังการถ่าย ช่างภาพทุกคนมีกระบวนการคัดเลือกภาพและตรวจสอบคุณภาพอย่างพิถีพิถัน ร้อยละ 75 ทำการแก้ไขภาพเบื้องต้นโดยเน้น “แสงสีปกติ” เพื่อรักษาความเป็นธรรมชาติและไม่นิบิดเบือนเนื้อหาทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 4 กระบวนการทำงานของช่างภาพที่ได้รับรางวัล

ขั้นตอน	กิจกรรม	ช่างภาพที่ปฏิบัติ	ร้อยละ	เหตุผล/ความสำคัญ
การเตรียมตัว	ศึกษาข้อมูลล่วงหน้า	8/8	100.0	เพื่อเข้าใจบริบทและความหมาย
	เตรียมอุปกรณ์	8/8	100.0	ป้องกันปัญหาขัดข้อง

ขั้นตอน	กิจกรรม	ช่างภาพที่ปฏิบัติ	ร้อยละ	เหตุผล/ความสำคัญ
การถ่ายภาพ	สำรวจพื้นที่	7/8	87.5	หาจุดถ่ายและทิศทางแสง
	มาก่อนเวลา	8/8	100.0	เพื่อให้ได้ตำแหน่งที่เหมาะสม
	เคารพประเพณี	8/8	100.0	รักษาความศักดิ์สิทธิ์
	ถ่ายหลายมุม	7/8	87.5	เพิ่มโอกาสได้ภาพที่ดี
หลังการถ่าย	คัดเลือกภาพ	8/8	100.0	เลือกภาพที่สื่อความหมายดี
	ตรวจสอบก่อนส่ง	8/8	100.0	ตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสม
	แก้ไขเบื้องต้น	6/8	75.0	ปรับปรุงคุณภาพโดยไม่บิดเบือน

หมายเหตุ: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกช่างภาพที่ได้รับรางวัล 8 คน

การเปรียบเทียบแนวทางการทำงาน เมื่อวิเคราะห์ตามประเภทอุปกรณ์ พบความแตกต่างที่น่าสนใจ กลุ่มช่างภาพกล้องดิจิทัล 4 คน เน้นเทคนิคและคุณภาพภาพ ใช้อุปกรณ์ระดับสูงและมีการวางแผนละเอียด โดยมักถ่ายภาพที่มีแม่น้ำโขงเป็นฉากหลัก ร้อยละ 75 และท้องฟ้า ร้อยละ 62.5 ซึ่งสะท้อนการมองภาพรวมของงานประเพณี

ในทางตรงกันข้าม กลุ่มช่างภาพสมาร์ทโฟน 4 คน เน้นความรู้สึกและอารมณ์ โดยพึ่งพาความคิดสร้างสรรค์มากกว่าอุปกรณ์ และมักถ่ายภาพที่มีวัดหรือสิ่งปลูกสร้างทางศาสนา ร้อยละ 25 และธรรมชาติ ร้อยละ 25 ซึ่งแสดงถึงการเน้นรายละเอียดและความหมายเชิงสัญลักษณ์

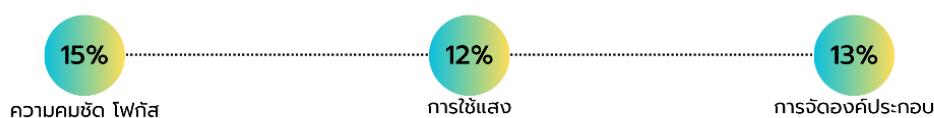
อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มมีจุดร่วมที่สำคัญในการให้ความสำคัญกับการเข้าใจวัฒนธรรมและการเคารพประเพณี โดยเรือไฟและแสงไฟปรากฏในผลงานทั้งสองกลุ่ม ร้อยละ 100 ซึ่งสะท้อนการรับรู้ร่วมกันว่า "แสงของเรือไฟ" เป็นเอกลักษณ์หลักของประเพณีไหลเรือไฟ และเป็นสัญลักษณ์ของ "การจุดเรือไฟแบบสมัยเดิมที่ยังใช้อยู่จนปัจจุบัน"

กระบวนการสร้างสรรค์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสมดุลระหว่างเทคนิคการถ่ายภาพสมัยใหม่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม โดยช่างภาพทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันในการ "เห็นวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของนครพนมออกสู่สายตาผู้คนในวงกว้าง" และสร้าง "การเชื่อมโยงระหว่างผู้ชมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น" ผ่านภาพถ่ายที่มีคุณภาพและความหมาย

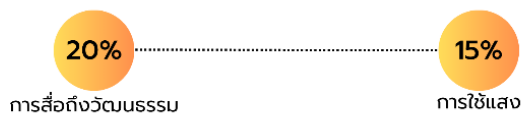
6.4 มุมมองจากกรรมการตัดสินและการสนทนากลุ่ม

การสัมภาษณ์กรรมการตัดสิน 5 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญการถ่ายภาพ 2 คน นักวิชาการศิลปวัฒนธรรม 1 คน ผู้เชี่ยวชาญประเพณีท้องถิ่น 1 คน และตัวแทนหน่วยงานท่องเที่ยว 1 คน พบว่าเกณฑ์การตัดสินมี 3 ด้านหลัก คือ เทคนิคการถ่าย 40% เนื้อหาและความหมาย 35% และความคิดสร้างสรรค์ 25% กรรมการเห็นตรงกันว่าภาพที่ได้รับรางวัลมักมีการเตรียมตัวล่วงหน้า เข้าใจบริบทวัฒนธรรม และมีเทคนิคที่เหมาะสม

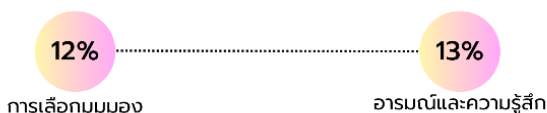
เทคนิคการถ่ายภาพ 40%

เนื้อหาและความหมาย 35%

ความคิดสร้างสรรค์ 25%

ภาพที่ 5 นำหนักเกณฑ์การตัดสินของกรรมการ

การจัดสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง ครั้งแรกกับผู้เชี่ยวชาญการถ่ายภาพและช่างภาพ 8 คน ครั้งที่สองกับผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรมและตัวแทนชุมชน 7 คน รวม 15 คน พบปัจจัยความสำเร็จ 5 ประการ ได้แก่ ความเข้าใจวัฒนธรรมที่ผู้เข้าร่วมทั้ง 15 คน เห็นตรงกัน การเตรียมตัวล่วงหน้าของผู้เข้าร่วม 15 คน เห็นด้วย ทักษะเทคนิคที่ผู้เข้าร่วม 13 คน เห็นว่าสำคัญ ความอดทนและความตั้งใจที่ผู้เข้าร่วม 12 คน เห็นด้วย และการมีจิตใจที่เคารพที่ผู้เข้าร่วม 15 คน เห็นด้วย ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปัจจัยความสำเร็จจากการสนทนากลุ่ม

ปัจจัยความสำเร็จ	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	รวม	ร้อยละ	ระดับ ความสำคัญ
ความเข้าใจวัฒนธรรม	8/8	7/7	15/15	100.0	สูงมาก
การเตรียมตัวล่วงหน้า	8/8	7/7	15/15	100.0	สูงมาก
การมีจิตใจที่เคารพ	8/8	7/7	15/15	100.0	สูงมาก
ทักษะเทคนิค	7/8	6/7	13/15	86.7	สูง
ความอดทนและความตั้งใจ	6/8	6/7	12/15	80.0	สูง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 5 แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องที่น่าสนใจระหว่างสองกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน กลุ่มแรกประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญการถ่ายภาพและช่างภาพจำนวน 8 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคและทักษะการถ่ายภาพโดยตรง ในขณะที่กลุ่มที่สองประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมและตัวแทนชุมชนจำนวน 7 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความรู้สึกเกี่ยวกับบริบททางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

ผลการสนทนากลุ่มเผยให้เห็นความเห็นพ้องต้องกันอย่างชัดเจนในสามปัจจัยหลัก ได้แก่ ความเข้าใจวัฒนธรรม การเตรียมตัวล่วงหน้า และการมีจิตใจที่เคารพ ซึ่งได้รับการยืนยันจากผู้เข้าร่วมทั้ง 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100 สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม้จะมาจากสองมุมมองที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองกลุ่มต่างเห็นตรงกันว่าการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรมต้องอาศัยพื้นฐานของการเข้าใจและเคารพในสิ่งที่กำลังบันทึกมากกว่าเทคนิคการถ่ายภาพเพียงอย่างเดียว

สำหรับทักษะเทคนิคซึ่งได้รับการสนับสนุนจากผู้เข้าร่วม 13 คนจาก 15 คน คิดเป็นร้อยละ 86.7 แสดงให้เห็นว่าแม้จะมีความสำคัญแต่ไม่ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาว่าผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมและตัวแทนชุมชนบางส่วนมองว่าเทคนิคสามารถพัฒนาได้ในภายหลัง แต่การเข้าใจและเคารพวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องมีมาตั้งแต่แรก

ความอดทนและความตั้งใจที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้เข้าร่วม 12 คนจาก 15 คน คิดเป็นร้อยละ 80.0 แสดงให้เห็นถึงความตระหนักในลักษณะเฉพาะของการถ่ายภาพประเพณี ซึ่งมักต้องรอคอยจังหวะที่เหมาะสมและเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่ท้าทาย เช่น ควัน แสงไฟที่เปลี่ยนแปลง และฝูงชนจำนวนมาก

สิ่งที่น่าสังเกตคือความแตกต่างระหว่างสองกลุ่มมีน้อยมาก โดยเฉพาะในปัจจัยหลักสามข้อแรกที่ได้รับการสนับสนุนเป็นเอกฉันท์ ขณะที่ในปัจจัยทักษะเทคนิคและความอดทน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญการถ่ายภาพมีคะแนนสนับสนุนเพียงเล็กน้อยสูงกว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรม ความสอดคล้องนี้แสดงให้เห็นว่าการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างความรู้ทางเทคนิคและความเข้าใจทางวัฒนธรรมอย่างสมดุล โดยมีจิตวิญญาณของการเคารพและความตั้งใจเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าและความหมาย

6.5 การประเมินและพัฒนาแนวทางปฏิบัติ

การประเมินความเหมาะสมของแนวทางการถ่ายภาพโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 11 คน พบว่าหลักปฏิบัติ 3 ด้านแรกได้คะแนนในระดับดีมาก ได้แก่ การศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมและการเคารพประเพณีได้คะแนนสูงสุด 4.91 คะแนน การเตรียมตัวล่วงหน้าได้ 4.82 คะแนน และการเลือกจุดและเวลาได้ 4.64 คะแนน ส่วนการใช้เทคนิคที่เหมาะสมได้ 4.45 คะแนน และการแก้ไขภาพหลังถ่ายได้ 4.18 คะแนน อยู่ในระดับดี โดยคะแนนรวมอยู่ที่ 4.65 คะแนน อยู่ในระดับดีมาก ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางปฏิบัติ

แนวทางปฏิบัติ	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ	ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ
การศึกษาข้อมูลวัฒนธรรม	4.91	0.14	ดีมาก	จำเป็นมาก ควรมีคู่มือพื้นฐาน
การเคารพประเพณี	4.91	0.14	ดีมาก	หลักการสำคัญที่สุด
การเตรียมตัวล่วงหน้า	4.82	0.22	ดีมาก	ควรวางแผน 3-7 วันก่อน
การเลือกจุดและเวลา	4.64	0.28	ดีมาก	ต้องมีการสำรวจล่วงหน้า
การใช้เทคนิคที่เหมาะสม	4.45	0.35	ดี	ปรับตามอุปกรณ์ที่มี
การแก้ไขภาพหลังถ่าย	4.18	0.42	ดี	ระมัดระวังไม่ให้บิดเบือน
คะแนนรวม	4.65	0.26	ดีมาก	นำไปใช้งานได้จริง

หมายเหตุ: ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น 11 คน (การถ่ายภาพ 3 คน + วัฒนธรรม 3 คน + กรรมการ 5 คน)

โมเดล FIRE BOAT: กระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "กระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรม: ถอดบทเรียนการประกวดภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม ประจำปี 2567" ผู้วิจัยได้พัฒนาโมเดล FIRE BOAT ขึ้นเพื่อสะท้อนกระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายที่มีประสิทธิภาพและสื่อความหมายทางวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง โมเดลนี้ได้รับการพัฒนาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกช่างภาพที่ได้รับรางวัล 8 คน การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 15 คน และการวิเคราะห์ภาพถ่ายที่ได้รับรางวัล 16 ภาพ

ชื่อโมเดล " FIRE BOAT " ได้รับการออกแบบให้เชื่อมโยงโดยตรงกับองค์ประกอบหลักของประเพณีไหลเรือไฟ คือ "ไฟ" (F.I.R.E) และ "เรือ" (B.O.A.T) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่ปรากฏในภาพถ่ายที่ได้รับรางวัลทุกภาพ คิดเป็นร้อยละ 100 โมเดลแบ่งออกเป็นสองขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนการเตรียมการ (F.I.R.E) และขั้นตอนการปฏิบัติ (B.O.A.T)

ขั้นตอนที่ 1: F.I.R.E (การเตรียมการ)

F - Faith & Foundation (ศรัทธาและพื้นฐาน) การเริ่มต้นด้วยการสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อประเพณีไหลเรือไฟถือเป็นรากฐานสำคัญที่สุดของการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรม ช่างภาพจำเป็นต้องศึกษาประวัติศาสตร์และรากเหง้าของความเชื่อที่หล่อหลอมประเพณีนี้มาตั้งแต่สมัยโบราณ การเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับวิถีชีวิตชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงจะช่วยให้ช่างภาพสามารถจับภาพได้อย่างมีความหมายและเต็มไปด้วยความเคารพต่อวัฒนธรรม

จากการสนทนากลุ่มพบว่าความเข้าใจวัฒนธรรมได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ภาพถ่ายที่มีคุณภาพ การขาดความเข้าใจในมิตินี้จะทำให้ภาพถ่ายกลายเป็นเพียงการบันทึกภาพกิจกรรมทั่วไป โดยไม่สามารถสื่อถึงความหมายเชิงลึกและคุณค่าทางวัฒนธรรมได้

I - Investigation & Intelligence (การสำรวจและข้อมูล) ขั้นตอนการสำรวจพื้นที่และรวบรวมข้อมูลล่วงหน้าเป็นกุญแจสำคัญของความสำเร็จ ช่างภาพควรตรวจสอบเส้นทางการปล่อยเรือไฟและศึกษาตารางเวลาอย่างละเอียดในช่วง 3-7 วันก่อนงาน การวิเคราะห์ทิศทางแสงธรรมชาติ สภาพอากาศ และการไหลของกระแสน้ำจะช่วยให้สามารถวางแผนการถ่ายภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

จากการสัมภาษณ์ช่างภาพที่ได้รับรางวัลพบว่าร้อยละ 87.5 มีการสำรวจพื้นที่ล่วงหน้าเพื่อศึกษาเส้นทาง ลำดับการปล่อยเรือ และการหาตำแหน่งที่เหมาะสม ช่างภาพคนหนึ่งกล่าวว่า "ศึกษาเส้นทางเรียงลำดับการปล่อยเรือหามุม" และ "ต้องมีจินตนาการและการวางแผนมุมไหนคนเยอะมุมไหนจุดพลุ" ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเตรียมการอย่างรอบคอบ

R - Respect & Reverence (การเคารพและความเคารพบูชา) จิตวิญญาณของการเคารพประเพณีต้องแทรกซึมอยู่ในทุกการกระทำของช่างภาพ การเลือกตำแหน่งการถ่ายภาพต้องไม่รบกวนหรือขัดขวางพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ความเข้าใจในมารยาทและกฎระเบียบของงานประเพณีจะทำให้ช่างภาพสามารถบันทึกภาพได้โดยไม่สูญเสียความศักดิ์สิทธิ์ของประเพณีอันทรงคุณค่า

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการมีจิตใจที่เคารพได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100 เช่นเดียวกับความเข้าใจวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรมไม่เพียงต้องอาศัยทักษะเทคนิคเท่านั้น แต่ต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมอย่างเหมาะสม

E - Equipment & Experience (อุปกรณ์และประสบการณ์) การเตรียมอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับลักษณะของการถ่ายภาพกลางคืนและในสภาพแสงที่ซับซ้อนเป็นสิ่งจำเป็น จากการวิจัยพบว่าการตั้งค่า Shutter Speed 50-60, F-stop 7.1-8, ISO ไม่เกิน 8000 และการใช้เลนส์ 14-30mm ให้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดสำหรับการถ่ายภาพประเพณีไหลเรือไฟ

ช่างภาพทุกคนที่ได้รับรางวัลมีการเตรียมอุปกรณ์ครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ 100 และใช้เทคนิคเฉพาะ เช่น ไม่ใช้ฟลิตเตอร์ เพื่อ "เก็บแสงสีเส้นพลุและการเคลื่อนไหวในภาพ" การทดสอบอุปกรณ์และการตั้งค่าล่วงหน้าจะช่วยให้ช่างภาพพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในระหว่างงาน

ขั้นตอนที่ 2: B.O.A.T (การปฏิบัติ)

B - Belief Expression (การแสดงออกถึงความเชื่อ) หัวใจสำคัญของการถ่ายภาพประเพณีไหลเรือไฟคือการจับภาพสัญลักษณ์หลักที่สื่อถึงความเชื่อของชุมชน จากการวิจัยพบว่าเรือไฟและแสงไฟปรากฏในทุกภาพที่ได้รับรางวัล คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการส่งความปรารถนาดีและการไล่ความมืดทุกข์ออกจากชีวิต

การตีความสัญลักษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นแสดงให้เห็นว่าเรือไฟหมายถึง "การส่งความปรารถนาดี บูชาพระธาตุ" ขณะที่แสงไฟหมายถึง "การไล่ความมืดและทุกข์ ความหวัง" ช่างภาพต้องสามารถถ่ายทอดพลังแห่งความศรัทธาและความหวังผ่านการจัดองค์ประกอบที่เน้นความสำคัญของแสงไฟ

O - Organic Context (บริบทธรรมชาติ) การรวมแม่น้ำโขงเข้าสู่องค์ประกอบภาพถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่พบในร้อยละ 62.5 ของภาพที่ได้รับรางวัล แม่น้ำโขงไม่เพียงเป็นสถานที่จัดงานแต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของ "แหล่งชีวิต ความอุดมสมบูรณ์" ตามการตีความของผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรมท้องถิ่น

การใช้ท้องฟ้าช่วงเย็นเป็นฉากหลังที่พบในร้อยละ 43.8 ของภาพช่วยสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมและเพิ่มความงดงามให้กับภาพถ่าย ส่วนไม้ไผ่หรือธรรมชาติที่พบในร้อยละ 18.8 ช่วยเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างกลมกลืน องค์ประกอบธรรมชาติเหล่านี้ไม่เพียงเพิ่มความสวยงามแต่ยังสื่อถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างชุมชนกับธรรมชาติที่ล้อมรอบ

A - Artistic Technique (เทคนิคศิลปะ) การใช้เทคนิคการถ่ายภาพที่เหมาะสมต้องสร้างสมดุลระหว่างความงดงามทางศิลปะกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่าภาพถ่ายมีคุณภาพโดยรวมในระดับดี โดยการสื่อถึงวัฒนธรรมได้คะแนนสูงสุด 4.50 คะแนน ตามด้วยความคมชัดและโฟกัส 4.38 คะแนน

ช่างภาพต้องใช้การจัดองค์ประกอบที่เน้นการเล่าเรื่องผ่านแสงและเงา การเลือกมุมมองที่แสดงถึงความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของชุมชน และการใช้เทคนิคการถ่ายภาพกลางคืนที่สามารถจับภาพการเคลื่อนไหวของแสงไฟได้อย่างสวยงาม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าทักษะเทคนิคได้รับการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 86.7 ซึ่งแม้จะสำคัญแต่ไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญที่สุด

T - Tradition Transmission (การถ่ายทอดประเพณี) ภารกิจสำคัญที่สุดของการถ่ายภาพประเพณีคือการถ่ายทอดคุณค่าและความหมายของประเพณีสู่คนรุ่นใหม่และผู้คนในวงกว้าง การแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนที่พบในร้อยละ 62.5 ของภาพรางวัลสื่อถึงความหมายของ "ความสามัคคี การสืบทอด" ตามการตีความของผู้เชี่ยวชาญ

การเชื่อมโยงกับศูนย์กลางจิตวิญญาณผ่านสัญลักษณ์ของรูปเคารพหรือพญานาคที่พบในร้อยละ 12.5 ของภาพแสดงถึงการสื่อสาร "ศูนย์กลางจิตวิญญาณ ความศรัทธา" องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยสร้างสะพานเชื่อมระหว่างอดีตกับปัจจุบัน และทำให้ภาพถ่ายกลายเป็นสื่อกลางในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยสู่สายตาชาวโลก

ปัจจัยความสำเร็จและการประยุกต์ใช้ จากการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญและช่างภาพ พบปัจจัยความสำเร็จห้าประการที่สำคัญ ได้แก่

- ความเข้าใจวัฒนธรรม (100%) - สอดคล้องกับ F: Faith & Foundation
- การเตรียมตัวล่วงหน้า (100%) - สอดคล้องกับ I: Investigation & Intelligence
- การมีจิตใจที่เคารพ (100%) - สอดคล้องกับ R: Respect & Reverence
- ทักษะเทคนิค (86.7%) - สอดคล้องกับ E: Equipment และ A: Artistic Technique
- ความอดทนและความตั้งใจ (80.0%) - แทรกซึมอยู่ในทุกขั้นตอนของ B.O.A.T

เกณฑ์การประเมินตามโมเดล จากการสัมภาษณ์กรรมการตัดสิน พบว่าเกณฑ์การตัดสินแบ่งเป็น 3 ด้าน

- เทคนิคการถ่าย (40%) - ครอบคลุมโดย E: Equipment และ A: Artistic Technique
- เนื้อหาและความหมาย (35%) - ครอบคลุมโดย B: Belief Expression และ T: Tradition Transmission
- ความคิดสร้างสรรค์ (25%) - ครอบคลุมโดย O: Organic Context และการบูรณาการทั้งหมด

การประเมินประสิทธิภาพของโมเดล FIRE BOAT การประเมินประสิทธิภาพของการบูรณาการองค์ความรู้ FIRE BOAT BOAT อย่างชัดเจน การประเมินครอบคลุมห้าด้านสำคัญ ได้แก่

ความสอดคล้อง ได้คะแนนสูงสุด 4.73 คะแนน แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความสอดคล้องกันภายในและเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ได้อย่างลงตัว การที่ FIRE (การเตรียมการ) นำไปสู่ BOAT (การปฏิบัติ) อย่างเป็นธรรมชาติและทั้งแปดองค์ประกอบสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ต่อชุมชน ได้คะแนน 4.82 คะแนน สะท้อนให้เห็นว่าโมเดลนี้ไม่เพียงเป็นเครื่องมือทางวิชาการ แต่ยังสร้างประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมต่อชุมชนในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีไหลเรือไฟ การถ่ายภาพที่ใช้โมเดลนี้จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น

ความครอบคลุม ได้คะแนน 4.55 คะแนน แสดงว่าโมเดลครอบคลุมทุกมิติที่สำคัญของการถ่ายภาพประเพณีไหลเรือไฟ ตั้งแต่การเตรียมการด้านความรู้วัฒนธรรม การสำรวจพื้นที่ การเคารพประเพณี การเตรียมอุปกรณ์ ไปจนถึงการปฏิบัติในการสื่อความเชื่อ การใช้บริบทธรรมชาติ การประยุกต์เทคนิคศิลปะ และการถ่ายทอดประเพณี

ความยั่งยืน ได้คะแนน 4.45 คะแนน สะท้อนให้เห็นว่าโมเดลสามารถใช้งานได้ในระยะยาวและปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง หลักการของโมเดลไม่เพียงใช้ได้กับเทคโนโลยีปัจจุบัน แต่ยังสามารถปรับใช้กับการพัฒนาเทคโนโลยีการถ่ายภาพในอนาคต

ความเป็นไปได้ในการใช้งาน ได้คะแนน 4.36 คะแนน แสดงว่าโมเดลมีความเป็นไปได้สูงในการนำไปใช้งานจริง ทั้งสำหรับช่างภาพมือใหม่ที่ต้องการเรียนรู้และช่างภาพมืออาชีพที่ต้องการยกระดับผลงานขั้นตอนและแนวทางที่ชัดเจนทำให้สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งทางปฏิบัติ

คะแนนรวม 4.58 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5.00 คะแนน อยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นว่าองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูงและสามารถนำไปใช้งานได้จริง ผลการประเมินนี้ยืนยันคุณค่าของโมเดล FIRE BOAT ในฐานะเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับการพัฒนาการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรม

ข้อได้เปรียบและการนำไปใช้

จากผลการประเมินประสิทธิภาพข้างต้น โมเดล FIRE BOAT มีข้อได้เปรียบหลายประการ ได้แก่ การสะท้อนผลวิจัยโดยตรงจากข้อมูลเชิงประจักษ์ การเป็นแนวทางเฉพาะเจาะจงสำหรับประเพณีไหลเรือไฟ การมีขั้นตอนปฏิบัติที่ชัดเจน และการครอบคลุมทั้งการเตรียมการและการปฏิบัติ นอกจากนี้ข้อโมเดลยังเชื่อมโยงกับองค์ประกอบหลักของประเพณี ทำให้จดจำและเข้าใจได้ง่าย

สำหรับการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ โมเดลนี้สามารถประยุกต์ใช้เป็นคู่มือสำหรับช่างภาพมือใหม่ เกณฑ์การประเมินสำหรับกรรมการตัดสิน และกรอบการอบรมหรือพัฒนาหลักสูตร การประเมินประสิทธิภาพที่อยู่ในระดับดีมากยืนยันว่าการใช้โมเดลนี้จะช่วยยกระดับมาตรฐานการถ่ายภาพประเพณีไทยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

โมเดล FIRE BOAT ถือกำเนิดขึ้นจากการสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงประจักษ์และภูมิปัญญาของช่างภาพที่มีประสบการณ์ในการถ่ายภาพประเพณีไหลเรือไฟ ความเป็นเอกลักษณ์ของโมเดลนี้อยู่ที่การผสมผสานระหว่างการเตรียมการอย่างรอบคอบ (FIRE) กับการปฏิบัติที่มีความหมาย (BOAT) โดยมีรากฐานจากความเคารพต่อวัฒนธรรมและการเข้าใจบริบททางสังคม โมเดลนี้ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือสำหรับช่างภาพในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ แต่ยังเป็นสะพานเชื่อมที่ช่วยให้การถ่ายภาพกลายเป็นสื่อกลางในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยสู่สายตาชาวโลก การนำไปใช้ในทางปฏิบัติจะช่วยยกระดับมาตรฐานการถ่ายภาพประเพณีไทยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

6.6 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสามข้อตามที่กำหนดไว้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1: การวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และองค์ประกอบเชิงเทคนิค ภาพถ่ายรางวัลทั้ง 16 ภาพมีจุดเด่นด้านการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม (4.50 คะแนน) มากกว่าเทคนิค (4.20 คะแนน) ช่างภาพมีกระบวนการ 3 ขั้นตอนชัดเจน พร้อมการตั้งค่ามาตรฐาน S 50-60, F 7.1-8, ISO ≤8000 และไม่ใช่ฟิลเตอร์ ผลการวิเคราะห์นี้เป็นพื้นฐานการพัฒนาองค์ประกอบ F.I.R.E (การเตรียมการ)

วัตถุประสงค์ที่ 2: การศึกษาการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม พบสัญลักษณ์หลัก 5 องค์ประกอบ โดยเรือไฟและแสงไฟปรากฏ 100% แม่น้ำโขงและชุมชน 62.5% พญานาค 12.5% สื่อความหมาย 3 ระดับตามหลักสัญลักษณ์ องค์ประกอบเชิงเทคนิคมีผลต่อการถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรม ข้อมูลนี้พัฒนาเป็นองค์ประกอบ B.O.A.T (การปฏิบัติ)

วัตถุประสงค์ที่ 3: การถอดบทเรียนและพัฒนาองค์ความรู้ พัฒนาโมเดล FIRE BOAT จากการถอดบทเรียนช่างภาพและผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบใน 2 ขั้นตอน บูรณาการทัศนศิลป์กับการสื่อสารวัฒนธรรม ได้รับการประเมินประสิทธิภาพ 4.58 คะแนน (ระดับดีมาก)

ตารางที่ 7 สรุปผลการบรรลุวัตถุประสงค์และข้อค้นพบหลัก

วัตถุประสงค์	สถานะ	ข้อค้นพบสำคัญ	ผลลัพธ์
วิเคราะห์กระบวนการทัศน์และองค์ประกอบเชิงเทคนิค	✓ สำเร็จ	- วัฒนธรรม > เทคนิค (4.50 vs 4.20) - กระบวนการ 3 ขั้นตอน - การตั้งค่ามาตรฐาน	FIRE (การเตรียมการ)
ศึกษาการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม	✓ สำเร็จ	- สัญลักษณ์ 5 องค์ประกอบ - เรือไฟ+แสงไฟ 100% 3 ระดับความหมาย	BOAT (การปฏิบัติ)
ถอดบทเรียนและพัฒนาองค์ความรู้	✓ สำเร็จ	- ความเข้าใจวัฒนธรรมสำคัญสุด (100%) - บูรณาการทัศนศิลป์×วัฒนธรรม - ประสิทธิภาพสูง (4.58/5.00)	FIRE BOAT พร้อมใช้งาน

ข้อค้นพบหลัก

1. ความเข้าใจวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 15 คน (100%) ยืนยันว่าความเข้าใจวัฒนธรรมสำคัญกว่าเทคนิค (86.7%) ทำให้โมเดลเริ่มต้นด้วย F (Faith & Foundation)

2. การเตรียมตัวส่งผลต่อคุณภาพ ช่างภาพรางวัลทุกคน (100%) เตรียมตัวล่วงหน้า และ 87.5% สำนวณพื้นที่ ส่งผลต่อคุณภาพทุกด้าน

3. อุปกรณ์ไม่ใช่ตัวกำหนดหลัก กล้องดิจิทัลกับสมาร์ทโฟนไม่แตกต่างในการสื่อความหมาย วัฒนธรรม ทั้งคู่สื่อสัญลักษณ์หลักได้ 100%

4. โมเดลมีประสิทธิภาพสูง ประเมินใน 5 ด้าน ความสอดคล้อง (4.73) ประโยชน์ชุมชน (4.82) ความครอบคลุม (4.55) ความยั่งยืน (4.45) การใช้งานได้ (4.36) รวม 4.58 คะแนน

ประโยชน์และผลกระทบ ผลการวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรม โมเดล FIRE BOAT นำไปใช้เป็นคู่มือช่างภาพ เกณฑ์ประเมิน และกรอบหลักสูตร ข้อค้นพบเรื่อง ความสำคัญของความเข้าใจวัฒนธรรมเปิดมุมมองใหม่ในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยผ่านการถ่ายภาพที่มีคุณภาพและความหมาย

7. อภิปรายผลวิจัย

การวิจัยเรื่อง "กระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรม: ถอดบทเรียนการประกวด ภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม ประจำปี 2567" ได้ผลการวิจัยที่สำคัญซึ่งสามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และองค์ประกอบเชิงเทคนิคในการสร้างสรรค์ ภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ

1.1 การให้ความสำคัญกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมเหนือเทคนิค ผลการวิจัยที่พบว่าการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมได้รับการประเมินสูงกว่าองค์ประกอบเชิงเทคนิค (4.50 คะแนน เทียบกับ 4.20 คะแนน) เหตุผลสำคัญที่เป็นเช่นนี้เพราะลักษณะเฉพาะของการประกวดภาพถ่ายประเพณี ซึ่งกรรมการและผู้ชมมุ่งเน้นไปที่ความสามารถของภาพในการถ่ายทอดเรื่องราว ความหมาย และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมากกว่าความสมบูรณ์แบบทางเทคนิค นอกจากนี้ บริบทของประเพณีไหลเรือไฟที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าทำให้ผู้ตัดสินคาดหวังให้เห็นการสื่อสารที่ลึกซึ้งและสะท้อนความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น การค้นพบนี้ได้รับการสนับสนุนจากทฤษฎี Visual Semiotics ของ Barthes (1977) ที่เน้นว่าภาพถ่ายไม่เพียงแต่เป็นการบันทึกความจริงในระดับ Denotation แต่ยังเป็นระบบสัญลักษณ์ที่บรรจุด้วยความหมายทางวัฒนธรรมในระดับ Connotation และ Myth การค้นพบนี้ยืนยันแนวคิดของ Sonesson (2015) ที่ระบุว่าภาพถ่ายมีคุณสมบัติเป็น Icon, Index และ Symbol พร้อมกัน แต่ในบริบทวัฒนธรรม การทำหน้าที่เป็น Symbol มีความสำคัญสูงสุดเนื่องจากต้องอาศัยความเข้าใจทางวัฒนธรรมในการตีความ ซึ่งสะท้อนให้เห็นในผลการวิจัยที่พบว่าช่างภาพให้ความสำคัญกับการสื่อสาร "ความศรัทธาและความเชื่อ" มากกว่าความสมบูรณ์ทางเทคนิค งานวิจัยของต่อสิต กลีบบัว (2553) เรื่อง "การเมืองในการถ่ายภาพท่องเที่ยว: การครอบงำและการต่อรองทางวัฒนธรรม" ยืนยันแนวคิดนี้โดยระบุว่าภาพถ่ายในบริบทไทยต้องคำนึงถึงการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะการแสดงออกถึงอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม

1.2 กระบวนการทำงานที่เป็นระบบของช่างภาพมืออาชีพ ผลการวิจัยที่พบกระบวนการทำงาน 3 ขั้นตอนชัดเจน (การเตรียมตัว การถ่ายภาพ หลังการถ่าย) พร้อมการตั้งคำถามมาตรฐาน (S 50-60, F 7.1-8, ISO ≤8000) สาเหตุที่ช่างภาพทุกคนมีแนวทางที่คล้ายคลึงกันน่าจะเกิดจากความท้าทายเฉพาะของการถ่ายภาพประเพณีไหลเรือไฟ ซึ่งต้องเผชิญกับแสงที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ควันจากเรือไฟ และฝูงชนจำนวนมาก ทำให้ช่างภาพจำเป็นต้องพัฒนากลยุทธ์และเทคนิคที่เหมาะสมผ่านประสบการณ์และการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้นจึงก่อให้เกิดกระบวนการ 3 ขั้นตอนที่เป็นระบบ ได้แก่ การเตรียมตัวล่วงหน้าเพื่อศึกษาข้อมูลและสำรวจพื้นที่ การถ่ายภาพด้วยเทคนิคเฉพาะที่เหมาะสมกับสภาพแสงและสิ่งแวดล้อมที่

ซับซ้อน และการคัดเลือกและแก้ไขภาพอย่างระมัดระวังเพื่อรักษาความเป็นธรรมชาติของวัฒนธรรม ความเป็นระบบของกระบวนการนี้สะท้อนถึงความเข้าใจในลักษณะเฉพาะของการถ่ายภาพประเพณีที่แตกต่างจากการถ่ายภาพทั่วไป การพัฒนาแนวทางมาตรฐานนี้สอดคล้องกับหลักการ Ethnographic Photography ของ Scherer (2003) ที่เน้นการวางแผนเป็นระบบในการจัดเก็บภาพเชิงชาติพันธุ์วิทยา การที่ช่างภาพทุกคนไม่ใช่ฟิลเตอร์เพื่อ “เก็บแสงสีเส้นพลุและการเคลื่อนไหว” แสดงถึงความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของการถ่ายภาพประเพณีไหลเรือไฟ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Cultural Heritage Imaging ของ Verhoeven (2016) ที่เน้นการใช้เทคนิคการถ่ายภาพที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของวัตถุหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรม การเปรียบเทียบระหว่างกล้องดิจิทัลและสมาร์ทโฟนที่พบว่าทั้งสองกลุ่มสามารถสื่อสัญลักษณ์หลักได้เท่าเทียมกัน (100%) เหตุผลของปรากฏการณ์นี้น่าจะเกิดจากการที่ประเพณีไหลเรือไฟมีองค์ประกอบหลักที่โดดเด่น เช่น แสงไฟ และเรือไฟ ซึ่งสามารถถ่ายทอดได้ด้วยอุปกรณ์ทั่วไป หากผู้ถ่ายมีความเข้าใจในการจัดองค์ประกอบและการเลือกจังหวะที่เหมาะสม นอกจากนี้ ลักษณะของการประกวดที่เน้นการสื่อความหมายมากกว่าเทคนิคทำให้อุปกรณ์ไม่ใช่ปัจจัยกำหนดหลัก การค้นพบนี้สนับสนุนแนวคิด ยืนยันแนวคิด แนวคิด “ประชาธิปไตยของอุปกรณ์” (Equipment Democratization) ในการถ่ายภาพร่วมสมัยนั้นมียุคจริงและได้รับการยืนยันอย่างกว้างขวาง โดยเน้นย้ำว่าคุณภาพของผลงานขึ้นอยู่กับความเข้าใจและทักษะของช่างภาพมากกว่าอุปกรณ์ที่ใช้ (Sankey, 2016) การมาถึงของกล้องดิจิทัลและสมาร์ทโฟนได้ลดอุปสรรคในการเข้าถึงการถ่ายภาพลงอย่างมาก ทำให้ทุกคนสามารถสร้างภาพได้ (Sankey, 2016; Creative Genes, 2025) อย่างไรก็ตาม นักวิชาการและช่างภาพหลายคน เช่น Michael David Sankey, Jodi Blodgett, Glynnis Thomas และ Eduard Gross ยืนยันว่าวิสัยทัศน์ทางศิลปะ ความเชี่ยวชาญในงานฝีมือ และความสามารถในการจัดการแสงและองค์ประกอบภาพต่างหากที่เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดคุณภาพและผลกระทบของภาพถ่าย (Smiler, 2024; Digital Photography School, n.d.) โดยเน้นว่าอุปกรณ์เป็นเพียง “เครื่องมือ” และความสามารถในการใช้เครื่องมือเหล่านั้นอย่างสร้างสรรค์ต่างหากที่สร้างความแตกต่าง (Smiler, 2024) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาพถ่ายที่บกพร่องทางเทคนิคบางครั้งอาจสื่อความหมายและกระตุ้นอารมณ์ได้มากกว่าภาพที่สมบูรณ์แบบไร้ที่ติ (Fstoppers, n.d.)

1.3 องค์ประกอบการจัดภาพและการควบคุมแสง ผลการวิจัยที่น่าสนใจคือการที่ช่างภาพกล้องดิจิทัลและสมาร์ทโฟนสามารถสื่อสัญลักษณ์หลักได้เท่าเทียมกัน โดยองค์ประกอบที่ปรากฏในภาพถ่ายภาพไว้ได้แก่ เรือไฟและแสงไฟ (100%), แม่น้ำโขงและชุมชน (62.5%), และพญานาค (12.5%) เหตุผลที่องค์ประกอบเหล่านี้กลายเป็นหลักและปรากฏในภาพวางไว้เพราะแต่ละองค์ประกอบมีบทบาทสำคัญต่างกันในการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม เรือไฟและแสงไฟเป็นแกนหลักของประเพณีที่ขาดไม่ได้ ทำหน้าที่สื่อความหมายหลักของการส่งความปรารถนาดีและการไล่ความมืดทุกข์ จึงปรากฏในทุกภาพ แม่น้ำโขงทำหน้าที่เป็น Sacred Space ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อทางพุทธศาสนาและเป็นแหล่งชีวิตของชุมชน ขณะที่ชุมชนแสดงถึง Community Identity และการมีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณี ส่วนพญานาคเป็นสัญลักษณ์เชิงลึกลับที่ต้องการความเข้าใจเฉพาะทางวัฒนธรรม จึงปรากฏน้อยกว่าเพราะต้องตีความที่ซับซ้อน สอดคล้องอย่างยิ่งกับหลักการ “แสงในฐานะสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ซึ่งแสงมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ลึกซึ้งในวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับความบริสุทธิ์ การตรัสรู้ และความเป็นทิพย์ (ASEAN Light Design Expo, n.d.; Nulty Lighting, n.d.; Piya Tan, 2003) ช่างภาพสามารถใช้แสงอย่างตั้งใจ เช่น แสงที่นุ่มนวลหรือโทนสีอบอุ่น เพื่อสร้าง “ความหมายแฝง” (connotation) ที่สื่อถึงความสงบและความศักดิ์สิทธิ์ (Barthes, 1981)

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟ

2.1 การยืนยันสัญลักษณ์หลักทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยที่ระบุสัญลักษณ์หลัก 5 องค์ประกอบ โดยเรือไฟและแสงไฟปรากฏ 100% ในภาพรางวัลทุกภาพ สอดคล้องกับทฤษฎี Cultural Symbols ที่เน้นว่าสัญลักษณ์หลักของประเพณีจะต้องมีการปรากฏอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้าง Cultural Continuity (Bateson & Mead, 1942) การที่แม่น้ำโขงและชุมชนปรากฏ 62.5% แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่าง Sacred Space กับ Community Identity การปรากฏของพญานาคเพียง 12.5% แม้จะน้อย แต่แสดงถึงความลึกซึ้งของความเชื่อที่ต้องการการตีความเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในสาขามานุษยวิทยาภาพ (Visual Anthropology) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมานุษยวิทยาสัญลักษณ์ (Symbolic Anthropology) ยืนยันว่าสัญลักษณ์ทางศาสนาและความเชื่อมักปรากฏในรูปแบบที่ซับซ้อนและต้องการความรู้เฉพาะทางในการตีความ (Sociopedia.co, n.d.) นักวิชาการคนสำคัญที่เสนอแนวคิดนี้คือ คลิฟฟอร์ด เกียร์ตซ์ (Clifford Geertz) ซึ่งมองว่าศาสนาเป็น "ระบบสัญลักษณ์ที่ซับซ้อน" (complex system of symbols) ที่ช่วยให้บุคคลและสังคมเข้าใจโลกของตนเอง (Sociology.institute, n.d.) เกียร์ตซ์เน้นย้ำว่าสัญลักษณ์เหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงภาพสะท้อนของค่านิยมทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่หล่อหลอมและเสริมสร้างค่านิยมเหล่านั้นอย่างแข็งขัน โดยความหมายของสัญลักษณ์ทางศาสนาจะฝังรากลึกอยู่ในบริบททางวัฒนธรรมและสังคมที่เกิดขึ้น และสิ่งที่อาจดูไร้เหตุผลสำหรับคนภายนอกอาจมีความหมายเชิงอัตถิภาวนิยมที่ลึกซึ้งสำหรับผู้ที่อยู่ในระบบศาสนานั้น (Sociology.institute, n.d.) ดังนั้น การทำความเข้าใจสัญลักษณ์เหล่านี้จึงจำเป็นต้องมีข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับค่านิยม ความเชื่อ และโครงสร้างทางสังคมของวัฒนธรรมนั้นๆ (Fiveable, n.d.)

2.2 การสื่อความหมายในสามระดับตามหลักสัญวิทยา การวิเคราะห์ความหมายในสามระดับ (Denotative, Connotative, Mythological) การที่การวิเคราะห์ความหมายในสามระดับนี้เป็นไปได้ เพราะภาพถ่ายประเพณีไหลเรือไฟมีลักษณะที่ซับซ้อนทางความหมาย ในระดับ Denotative ภาพแสดงให้เห็นการปล่อยเรือไฟ ระดับ Connotative สื่อถึงความศรัทธาและการขอพร และระดับ Mythological เชื่อมโยงกับระบบความเชื่อพื้นบ้านและพุทธศาสนาอย่างซับซ้อน ความซับซ้อนนี้เกิดจากการที่ประเพณีไหลเรือไฟสะสมความหมายทางวัฒนธรรมมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นระบบสัญลักษณ์ที่หลากหลายชั้น การศึกษานี้ขยายการประยุกต์ทฤษฎี Semiotics ของ Barthes (1977) โดยในระดับ Denotative พบการบันทึกกิจกรรมการปล่อยเรือไฟ ระดับ Connotative สื่อถึงความศรัทธาและการขอพร และระดับ Mythological เชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องการบูชาพระธาตุและการเชื่อมโยงกับแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ การศึกษานี้ขยายการประยุกต์ทฤษฎี Visual Semiotics สู่บริบทประเพณีไทย โดยเฉพาะการค้นพบว่าระดับ Mythological Meaning ในประเพณีไหลเรือไฟเชื่อมโยงกับระบบความเชื่อพื้นบ้านและพุทธศาสนาอย่างซับซ้อน ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมมิติใหม่ให้กับทฤษฎีเดิมที่เน้นบริบทตะวันตก การศึกษานี้ขยายการประยุกต์ทฤษฎี Visual Semiotics สู่บริบทประเพณีไทย โดยเฉพาะการค้นพบว่าระดับ Mythological Meaning ในประเพณีไหลเรือไฟเชื่อมโยงกับระบบความเชื่อพื้นบ้านและพุทธศาสนาอย่างซับซ้อน ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมมิติใหม่ให้กับทฤษฎีเดิมที่เน้นบริบทตะวันตก โดยมิติใหม่ที่ค้นพบประกอบด้วย ความซับซ้อนของระบบความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นบ้าน การเชื่อมโยงกับธรรมชาติที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างแม่น้ำโขง และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างและรักษาดำเนินทางวัฒนธรรม ซึ่งแตกต่างจากบริบทสังคมตะวันตกในทฤษฎีเดิมของ Barthes ที่มักแยกแยะระหว่างวัฒนธรรมกับธรรมชาติและมองสัญลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดแล้ว

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเชิงเทคนิคกับการถ่ายทอดอัตลักษณ์ ผลการวิจัยที่พบว่าการใช้มุมมองที่แสดงถึงความสามัคคี การเลือกเวลาที่เหมาะสมกับบรรยากาศศักดิ์สิทธิ์ และการจัดองค์ประกอบที่เน้นแสงไฟเป็นจุดสนใจ เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะช่างภาพมีความเข้าใจว่าเทคนิคการถ่ายภาพควรเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างและถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรม มากกว่าการแสดงความสามารถทางเทคนิค ความเข้าใจนี้เกิดจากการที่ช่างภาพรู้ว่าภาพถ่ายประเพณีมีหน้าที่สำคัญในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรม การค้นพบนี้ยืนยันแนวคิด “Cultural Photography” ยืนยันว่าเทคนิคการถ่ายภาพควรเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างและถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมมากกว่าการแสดงความสามารถทางเทคนิค (Number Analytics, 2023) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบสัณฐานวิทยาของโรลิ่ง บาร์ตส์ ที่ระบุว่าภาพถ่ายสามารถสื่อความหมายแฝงและ “ตำนาน” ทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งได้ผ่านการจัดการองค์ประกอบภาพอย่างจงใจ (Barthes, 1957; Barthes, 1981) นอกจากนี้ การที่ช่างภาพให้ความสำคัญกับการ “เคารพประเพณี” และ “ไม่รบกวนพิธีกรรม” สะท้อนการนำหลักการ Ethical Photography ในงาน Visual Anthropology มาประยุกต์ใช้ โดย ดร. เกียร์ฮาร์ท เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการถ่ายภาพอย่างมีจริยธรรม ด้วยความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม และการทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อการนำเสนอภาพที่ถูกต้องและมีความเคารพ (Illinois Wesleyan University, n.d.; Number Analytics, n.d.) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ Buckley (2014) เกี่ยวกับการถ่ายภาพหลังยุคอาณานิคมที่เน้นความเคารพต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

การค้นพบว่าการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมมีความสำคัญเหนือเทคนิคสอดคล้องกับแนวคิดของ Hall เรื่อง Culture as Communication ที่เน้นว่าการสื่อสารคือการสร้างและถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรม งานวิจัยแสดงให้เห็นว่าการถ่ายภาพทำหน้าที่เป็น Cultural Bridge ที่ช่วยปรับประสานระหว่างความดั้งเดิมกับความทันสมัย ระหว่างท้องถิ่นกับสากล และระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับจุดยืนเชิงบวกของทฤษฎีการสื่อสารวัฒนธรรมที่มองการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ที่ 3: การถอดบทเรียนและพัฒนาองค์ความรู้

3.1 ความเข้าใจวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ผลการวิจัยที่พบว่าความเข้าใจวัฒนธรรมได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 15 คน (100%) เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรมต้องการมากกว่าทักษะเทคนิค คือ ความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับบริบท ความหมาย และความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรม ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ช่างภาพสามารถเลือกจังหวะ มุมมอง และองค์ประกอบที่เหมาะสมในการสื่อสารความหมายที่ถูกต้องและเคารพต่อวัฒนธรรม การขาดความเข้าใจในมิตินี้อาจทำให้ภาพถ่ายกลายเป็นเพียงการบันทึกภาพกิจกรรมทั่วไป โดยไม่สามารถสื่อถึงความหมายเชิงลึกและคุณค่าทางวัฒนธรรมได้ การค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิด Cultural Competence ในการถ่ายภาพเชิงมานุษยวิทยา งานวิจัยของ Jacknis (1988) เกี่ยวกับการใช้ภาพถ่ายของ Margaret Mead และ Gregory Bateson ในบาห์ลี เน้นว่าการถ่ายภาพวัฒนธรรมต้อง “อาศัยการแช่เต็มทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง” มากกว่าการสังเกตจากภายนอก การที่ช่างภาพที่ได้รับรางวัลทุกคนมีการศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมล่วงหน้าและเคารพต่อประเพณี สอดคล้องกับแนวคิด “Participatory Photography” เน้นการมีส่วนร่วมและความเข้าใจของผู้ถ่ายภาพต่อชุมชนและวัฒนธรรมที่กำลังบันทึก โดยให้บุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ภาพถ่ายเพื่อถ่ายทอดมุมมองและเรื่องราวของตนเอง (PhotoVoice, n.d.; Wang & Burris, 1994) แนวทางนี้สอดคล้องกับ “Cultural Photography” ที่มุ่งเน้นให้เทคนิคการถ่ายภาพเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างและถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมมากกว่าการแสดงความสามารถทางเทคนิค (Number Analytics,

2023) และสะท้อนการนำหลักการ “Ethical Photography” ในงาน Visual Anthropology มาประยุกต์ใช้ ซึ่งเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการเคารพประเพณีและไม่รบกวนพิธีกรรม (Illinois Wesleyan University, n.d.; Take Two Wedding Photography, n.d.) โดยนักวิชาการ Wang และ Burris (1994) เป็นผู้บุกเบิกวิธีการ PhotoVoice ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของแนวคิดนี้ โดยเน้นการเสริมสร้างศักยภาพและการแสดงออกของผู้เข้าร่วม (Wang & Burris, 1994)

3.2 ประสิทธิภาพของโมเดล FIRE BOAT คะแนนประเมินประสิทธิภาพของโมเดล 4.58 คะแนนสะท้อนความสอดคล้องกับการประเมินประสิทธิผลของแบบจำลองในการแข่งขันถ่ายภาพเพื่อการศึกษาเพื่อความยั่งยืน (EfS) จำเป็นต้องมีกรอบการทำงานแบบองค์รวมที่ผสมรวมมิติสำคัญสี่ประการ ได้แก่ ความเป็นเลิศทางเทคนิค คุณค่าเชิงสร้างสรรค์ ความเกี่ยวข้องทางวัฒนธรรม และผลกระทบทางอารมณ์ โดยความเป็นเลิศทางเทคนิคทำหน้าที่เป็นรากฐานสำหรับการสื่อสารข้อความด้านความยั่งยืนอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ขณะที่คุณค่าเชิงสร้างสรรค์ส่งเสริมการคิดเชิงจินตนาการและนวัตกรรมเกี่ยวกับความท้าทายและแนวทางแก้ไขปัญหาความยั่งยืน ความเกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมช่วยให้นั่นใจว่าข้อความด้านความยั่งยืนเข้าถึงและมีความหมายต่อผู้ชมที่หลากหลาย โดยเคารพบริบทท้องถิ่นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากชุมชนต่างๆ และผลกระทบทางอารมณ์กระตุ้นการมีส่วนร่วมที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ความเห็นอกเห็นใจและแรงจูงใจในการดำเนินการเพื่อความยั่งยืน ซึ่งก้าวข้ามความเข้าใจเชิงปัญญาไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ (Westley et al., 2024). กรอบการประเมินนี้ควรใช้แนวทางแบบผสมผสานวิธีการ โดยรวมการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อจับภาพความซับซ้อนและผลกระทบที่เกิดขึ้นใหม่ของการแสดงออกทางศิลปะต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืน การที่โมเดลได้รับการประเมินในด้านความสอดคล้อง (4.73), ประโยชน์ต่อชุมชน (4.82), ความครอบคลุม (4.55), ความยั่งยืน (4.45) และการใช้งานได้ (4.36) แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งมิติทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนา Cultural Photography Pedagogy ที่เน้นการบูรณาการความรู้ทางเทคนิคกับความเข้าใจทางวัฒนธรรม โดยมีรากฐานมาจากแนวคิดการสอนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม (Culturally Relevant Pedagogy - CRP) ซึ่งเน้นการส่งเสริมความสำเร็จทางวิชาการ การพัฒนาความสามารถทางวัฒนธรรม และการปลูกฝังจิตสำนึกเชิงวิพากษ์ในตัวนักเรียน (Ladson-Billings, 1995) แนวทางนี้ไม่เพียงสอนให้นักเรียนเชี่ยวชาญการใช้กล้องและองค์ประกอบทางเทคนิค เช่น แสงและองค์ประกอบภาพ แต่ยังกระตุ้นให้พวกเขาใช้การถ่ายภาพเป็นเครื่องมือในการสำรวจประวัติศาสตร์ ทฤษฎีร่วมสมัย และบริบททางสังคมวัฒนธรรม เพื่อสื่อสารเรื่องราวทางวัฒนธรรม สร้างอัตลักษณ์ และมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์ทางสังคมอย่างมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม โดยตระหนักถึงศักยภาพของภาพถ่ายในการสร้างผลกระทบต่อผู้ถูกถ่ายและผู้ชม

3.3 การสร้างองค์ความรู้ที่ใช้งานได้จริง การพัฒนาองค์ความรู้จากการถอดบทเรียนช่างภาพที่ได้รับรางวัลสอดคล้องกับแนวคิดการแปลงความรู้แฝง (Tacit Knowledge Conversion) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านกระบวนการ Externalization เป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความรู้ในองค์กร Externalization คือกระบวนการในการอธิบายความรู้แฝง ซึ่งเป็นความรู้ส่วนบุคคลที่ได้จากประสบการณ์และ yakuto การแสดงออกหรือจัดระเบียบให้เป็นลายลักษณ์อักษร ให้กลายเป็นแนวคิดที่ชัดเจนซึ่งสามารถแบ่งปันและเข้าใจได้โดยผู้อื่น กระบวนการนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของแบบจำลอง SECI ของ Nonaka และ Takeuchi ซึ่งเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึกส่วนบุคคลให้เป็นสินทรัพย์ขององค์กร (Gourlay, 2002) การ Externalization ที่มีประสิทธิภาพมักอาศัยเทคนิคต่าง ๆ เช่น การสนทนา คำอุปมาอุปไมย เรื่องเล่า และภาพ เพื่อแปลความเข้าใจที่ซับซ้อนและไม่ได้ถูกอธิบายให้เป็นรูปแบบที่เข้าใจได้ การที่โมเดลสามารถ

นำไปใช้เป็นคู่มือ เกณฑ์ประเมิน และกรอบหลักสูตรแสดงถึงความสำเร็จในการสร้าง Actionable Knowledge ที่สามารถถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Applied Research ที่เน้นการสร้างผลงานที่มีประโยชน์ต่อสังคม มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโลกปัจจุบันและสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปใช้งานได้จริง โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างข้อมูลเชิงลึกและแนวทางแก้ไขที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสถานการณ์ในทางปฏิบัติและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้าง (Ladson-Billings, 1995) ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อตอบสนองความต้องการเร่งด่วนของสังคม

ข้อค้นพบใหม่และการมีส่วนร่วมต่อองค์ความรู้

การขยายขอบเขตของทฤษฎี Visual Semiotics ในบริบทไทย การวิจัยนี้ขยายการประยุกต์ทฤษฎี Visual Semiotics ของ Barthes สู่บริบทประเพณีไทย โดยเฉพาะการค้นพบว่าระดับ Mythological Meaning ในประเพณีไหลเรือไฟเชื่อมโยงกับระบบความเชื่อพื้นบ้านและพุทธศาสนาอย่างซับซ้อน ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมมิติใหม่ให้กับทฤษฎีเดิมที่เน้นบริบทตะวันตก

การพัฒนาวิธีการวิจัยแบบผสมผสานในการศึกษาภาพถ่ายวัฒนธรรม การใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานที่บูรณาการ Content Analysis, Visual Analysis และ Phenomenological Analysis เป็นนวัตกรรมทางวิธีการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาภาพถ่ายประเพณีอื่นๆ ได้ โดยเฉพาะการใช้ Photography Contest Assessment เป็นกรณีศึกษาในการถอดบทเรียน

การพัฒนาโมเดลเชิงปฏิบัติสำหรับการถ่ายภาพวัฒนธรรม โมเดล FIRE BOAT ที่พัฒนาขึ้นเป็นกรอบการองค์ความรู้จากทฤษฎี Visual Semiotics, Cultural Anthropology และ Photography Education เข้าด้วยกันเป็นเครื่องมือเชิงปฏิบัติที่สามารถใช้งานได้จริง ซึ่งเป็นการเติมเต็มช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติในสาขาการถ่ายภาพวัฒนธรรม

8. ข้อจำกัดและแนวทางการวิจัยในอนาคต

ข้อจำกัดของการวิจัย การวิจัยนี้มีข้อจำกัดในด้านขอบเขตพื้นที่ที่เจาะจงเฉพาะประเพณีไหลเรือไฟจังหวัดนครพนม การขยายไปสู่ประเพณีอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นอาจต้องมีการปรับโมเดลให้เหมาะสม นอกจากนี้ การประเมินประสิทธิภาพของโมเดลในระยะยาวยังต้องการการติดตามผลเพิ่มเติม ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เจาะจงเฉพาะการประกวดครั้งนี้และมีจำนวนจำกัด ทำให้การใช้ตัวเลขและสัดส่วนในการนำเสนอผลเป็นเพียงการอธิบายเชิงพรรณนาสำหรับกรณีศึกษานี้เท่านั้น ไม่สามารถอ้างอิงในเชิงสถิติหรือนำไปสรุปอ้างอิงกว้างได้

แนวทางการวิจัยในอนาคต

1. การศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์โมเดล FIRE BOAT กับประเพณีอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
2. การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการใช้งานโมเดล รวมถึงการสร้าง AI-assisted Cultural Photography Tools
3. การศึกษาผลกระทบระยะยาวต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมผ่านภาพถ่าย และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบันทึกและเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเอง

9. สรุป

ผลการวิจัยนี้ได้ตอบวัตถุประสงค์ทั้งสามข้ออย่างครบถ้วน โดยเฉพาะการค้นพบว่าการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมมีความสำคัญเหนือกว่าเทคนิคการถ่ายภาพ ความเข้าใจวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ภาพถ่ายที่มีคุณภาพ และโมเดล FIRE BOAT ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูงในการนำไปใช้งานจริง

ผลการวิจัยนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับประเพณีและเทศกาลวัฒนธรรมอื่นๆ ได้ นอกจากนี้ยังเป็นการขยายขอบเขตของทฤษฎี Visual Semiotics ในบริบทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสร้างแนวทางใหม่ในการบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติในสาขาการถ่ายภาพเชิงวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ภฤณ ทองเลิศ. (2554). *การถ่ายภาพเชิงวารสารศาสตร์: แนวคิด เทคนิค การวิเคราะห์*. อินทนิล.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2542). *การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค*. เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์.
- ต่อสิต กลีบบัว. (2553). *การเมืองในการถ่ายภาพท่องเที่ยว: การครอบงำและการต่อรองทางวัฒนธรรม*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- ไตรสิทธิ์ ศิริธนู และ อธิภัทร วรรณกุล. (2561). การสื่อความหมายด้วยภาพของภาพถ่ายรางวัล โครงการประกวดภาพถ่ายนานาชาติเนื่องในงานวันนริศ. *วารสารการสื่อสารมวลชน คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 6(1), 90-129.
- ภาภิตต์ ตรีสุกุล. (2551). *หลักนิเทศศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. พัชรภา เอื้ออมรวิช. (2558). *การศึกษาปัญหาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและแนวทางการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติกับนักศึกษาไทยในมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร*. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พีรณย์ บุญมา. (2560). *การวิเคราะห์สัญลักษณ์ของนักกีฬาในภาพยนตร์โฆษณา*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
- สุวัฒน์ พันผา. (2553). *การสร้างทุนทางวัฒนธรรมผ่านแวดวงการประกวดภาพถ่าย: ศึกษากรณี นักเรียน นิสิต นักศึกษาผู้เข้าร่วมในโครงการประกวดภาพถ่ายของมูลนิธิ ฌอง เอมิล การ์ โรซ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน สาขาวิชาสื่อสารมวลชน.
- อนุสรณ์ พงษ์ไพบูลย์. (2559). กลมாயาแห่งสื่อ (ใหม่) ภายใต้โลกยุคดิจิทัล. *SDU Research Journal*, 12(2), 213-230.

ภาษาอังกฤษ

- ASEAN Light Design Expo. (n.d.). *How Thailand's cultural heritage influences modern lighting design*. Retrieved from <https://www.aseanlightdesignexpo.com/how-thailands-cultural-heritage-influences-modern-lighting-design/>
- Barthes, R. (1957). *Mythologies*. Seuil.
- Barthes, R. (1977a). The photographic message. In *Image-music-text* (pp. 15-31). Fontana Press. (Original work published 1961)
- Barthes, R. (1977b). Rhetoric of the image. In *Image-music-text* (pp. 32-51). Fontana Press. (Original work published 1964)
- Barthes, R. (1981). *Camera lucida: Reflections on photography* (R. Howard, Trans.). Farrar, Straus and Giroux.
- Bateson, G., & Mead, M. (1942). *Balinese character: A photographic analysis*. New York Academy of Sciences.
- Buckley, L. (2014). Photography and photo-elicitation after colonialism. *Cultural Anthropology*, 29(4), 720-743. <https://doi.org/10.14506/ca29.4.07>
- Creative Genes. (2025, February 16). *Democratization of photography: A blessing or a curse?* Retrieved from <https://creativegenes.in/2025/02/16/democratization-of-photography-a-blessing-or-a-curse/>
- Digital Photography School. (n.d.). *Taking better photos: Equipment versus knowledge*. Retrieved from <https://digital-photography-school.com/taking-better-photos-equipment-versus-knowledge/>
- Fiveable. (n.d.). *Religious symbols*. Retrieved from <https://library.fiveable.me/key-terms/introduction-cultural-anthropology/religious-symbols>

- Fstoppers. (n.d.). *Why technical perfection stifles creative photography development*. Retrieved from <https://fstoppers.com/education/why-technical-perfection-stifles-creative-photography-development-703522>
- Gourlay, S. (2002). The SECI model of knowledge creation: A critique. *Knowledge Management Research & Practice*, 1(1), 13-22.
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online Reading in Psychology and Culture*, 3-26.
- Hofstede, G., & Hofstede, G. J. (2005). *Cultures and organizations: Software of the mind* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- Illinois Wesleyan University. (n.d.). *Anthropology professor teaches ethics through visual media*. Retrieved from <https://digitalcommons.iwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5449&context=news>
- Ishii, S. (2006). Complementing contemporary intercultural communication research with East Asian sociocultural perspectives and practice. *China Media Research*, 2(1), 13-20.
- Jacknis, I. (1988). Margaret Mead and Gregory Bateson in Bali: Their use of photography and film. *Cultural Anthropology*, 3(4), 160-177.
- Katekaew, B. (1978). *The tradition of Bun Bang Fai*. Division of Literature and History.
- Knutson, T. J. (2005). *Tales of Thailand: Lesson from the land of smile*. Retrieved from www.fulbrightthai.org/data/.../TALES%20OF%20THAILAND.Doc
- Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal*, 32, 465-491. <https://doi.org/10.3102/00028312032003465>
- Miike, Y. (2002). Theorizing culture and communication in the Asian context: An assumption foundation. *Intercultural Communication Studies*, 11(1), 1-22.
- Nulty Lighting. (n.d.). *Let the light tell the tale*. Retrieved from <https://www.nultylighting.co.uk/blog/let-the-light-tell-the-tale/>
- Number Analytics. (2023). *Semiotics in photography: History*. Retrieved from <https://www.numberanalytics.com/blog/semiotics-in-photography-history>
- Number Analytics. (n.d.). *The power of visual anthropology: Understanding human culture*. Retrieved from <https://www.numberanalytics.com/blog/power-visual-anthropology-understanding-human-culture>
- PhotoVoice. (n.d.). *What is participatory photography?* Retrieved from <https://photovoice.org/participatoryphotography/>
- Rogers, E. M., Hart, W. B., & Miike, Y. (2002). Edward T. Hall and the history of intercultural communication: The United States and Japan. *Keio Communication Review*, 24, 3-26.
- Sankey, M. D. (2016). From rags to riches: Democratisation of the photographic art. *Journal of Learning Design*, 9(3), 1-17. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/294509243_From_rags_to_riches_Democratisation_of_the_photographic_art
- Scherer, J. C. (2003). Ethnographic photography in anthropological research. In P. Hockings (Ed.), *Principles of visual anthropology: Third edition* (pp. 201-216). De Gruyter Mouton.
- Smiler. (2024, September 16). *Gear or skill: Better photographer?* Retrieved from <https://smiler.co/blog/gear-or-skill-better-photographer/>
- Sociology.institute. (n.d.). *Clifford Geertz: Religion as a system of symbols and meanings*. Retrieved from <https://sociology.institute/sociology-of-religion/clifford-geertz-religion-symbols-meanings/>

- Sociopedia.co.d. (n.d.). *Symbolic interpretative anthropology*. Retrieved from <https://sociopedia.co/post/symbolic-interpretative-anthropology>
- Sonesson, G. (1989). *Semiotics of photography: On tracing the index*. Lund University Press.
- Sonesson, G. (2015). Semiotics of photography: The state of the art. In *International handbook of semiotics* (pp. 417-484). Springer.
- Take Two Wedding Photography. (n.d.). *Documentary photography in different cultures*. Retrieved from <https://taketwoweddingphotography.com/blog/documentary-photography-in-different-cultures>
- Verhoeven, G. J. J. (2016). Basics of photography for cultural heritage imaging. *Journal of Archaeological Science: Reports*, 10, 444-462.
- Wang, C., & Burris, M. A. (1994). Empowerment through Photo Novella: Portraits of Participation. *Health Education and Behavior*, 21(2), 171-186.
- Westley, F., Olsson, P., Moore, M.-L., Kuenkel, P., & Wittmayer, J. M. (2024). 9 dimensions for evaluating how art and creative practice stimulate societal transformations. *Ecology and Society*, 29(1), Article 29. <https://ecologyandsociety.org/vol29/iss1/art29/>